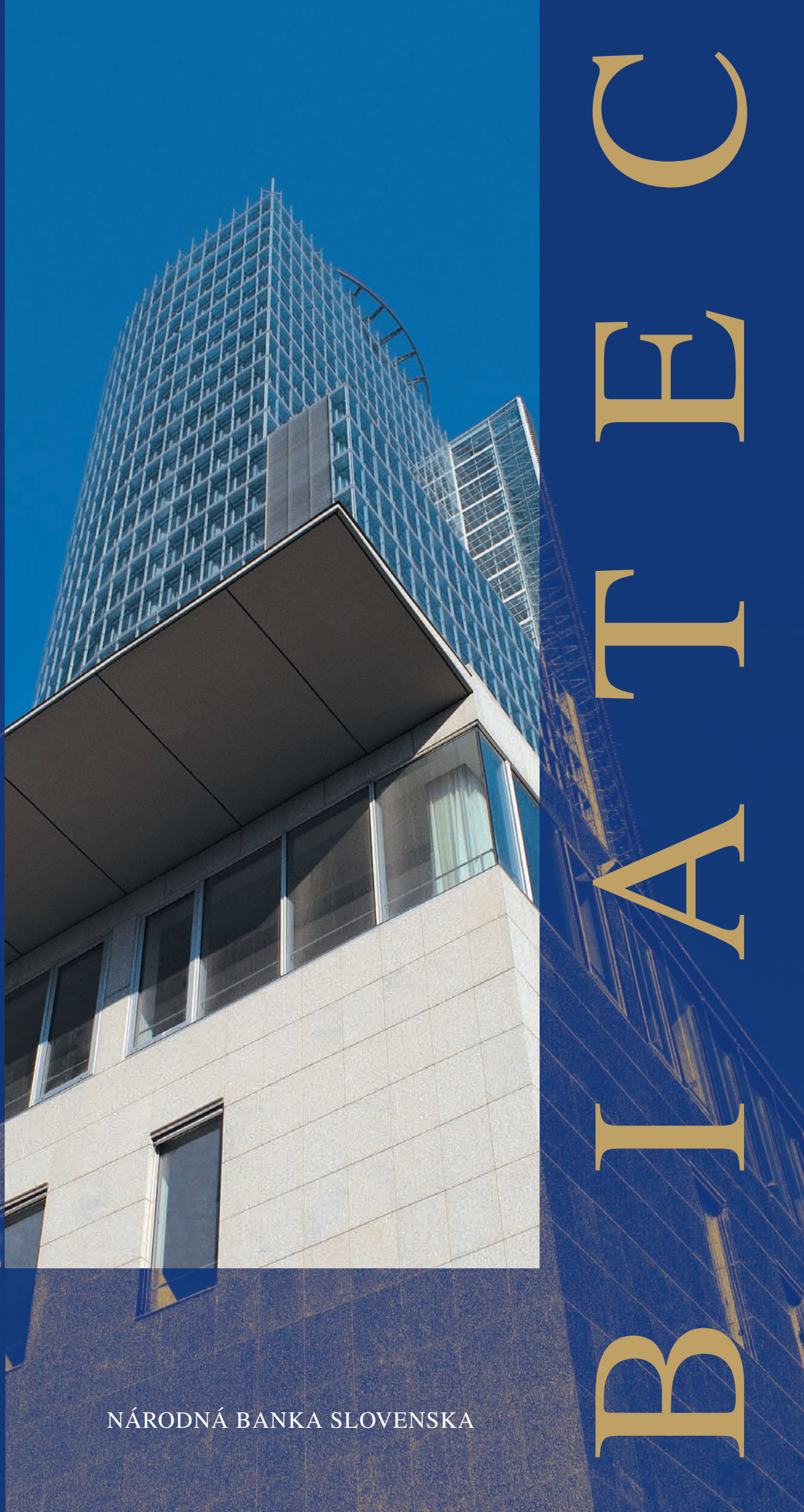

10

Október 2008
Ročník 16

ODBORNÝ
BANKOVÝ
ČASOPIS

C E A T I B

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Ocenenie GVERNÉR ROKA pre guvernéra NBS Ivana Šramka

Britský časopis Emerging Markets dňa 10. októbra 2008 počas výročného zasadnutia Medzinárodného menového fondu a Svetovej banky vo Washingtone udelil ocenenie Guvernér centrálnej banky roka za strednú a východnú Európu guvernérovi Národnej banky Slovenska Ivanovi Šramkovi.

Foto: Pavel Kochan

Ako uviedol Taimur Ahmad, šéfredaktor časopisu Emerging Markets, guvernér Národnej banky Slovenska Ivan Šramko dostal toto významné ocenenie za úspešne zvládnutý proces príprav na zavedenie eura v Slovenskej republike, osobitne v oblasti plnenia príslušných maastrichtských kritérií – stability výmenného kurzu koruny v rámci ERM II, ako aj udržania cenovej stability v zložitých podmienkach charakterizovaných rýchlym rastom svetových cien surovín. Guvernér Národnej banky Slovenska má podľa zástupcov Emerging Markets výraznú osobnú zásluhu aj na tom, že európske inštitúcie vďaka dobrej komunikácii s Národnou

bankou Slovenska vyhodnotili makroekonomický vývoj na Slovensku, najmä relatívne nízku infláciu, ako stabilný a dlhodobo udržateľný.

Podobné ocenenie získal guvernér Národnej banky Slovenska Ivan Šramko už dvakrát – v januári 2006 ho britský mesačník The Banker vyhlásil za centrálného bankára roka a v tom istom roku získal i ocenenie od Emerging Markets.

Emerging Markets v minulom roku udelil ocenenie guvernérovi Tureckej centrálnej banky Durmusovi Yilmazovi. Nominácie na ocenenia predkladajú investori, bankári, ekonómovia, analytici a ďalší experti.

Jana Kováčová, hovorkyňa NBS

BIATEC
Odborný bankový časopis
Október 2008

Vydavateľ:
Národná banka Slovenska

Redakčná rada:
Ing. Ivan Šramko (predseda)
prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc.
Ing. Štefan Králik
doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.
doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA
Ing. Monika Siegelová

Redakcia:
Ing. Alica Polónyiová
tel.: 02/5787 2153
alica.polonyiova@nbs.sk
PhDr. Dagmar Krištofičová
tel.: 02/5787 2150
dagmar.kristoficova@nbs.sk

Adresa redakcie:
NBS, redakcia BIATEC
Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava
fax: 02/5787 1128
Objednávky na inzerciu prijíma redakcia:
tel.: 02/5787 2150
e-mail: biatec@nbs.sk

Počet vydaní: 12-krát do roka
Cena výtlačku pre predplatiteľov: 21 Sk/0,70 €
Ročné predplatné: 252 Sk/8,36 €
Poštovné hradí predplatiteľ.
Voľný predaj: predajné miesta
Vydavateľstva ELITA v Bratislave: Klincová 35,
Blagoevova 14 – 16, Dolnozemska cesta 1/A
Cena výtlačku vo voľnom predaji: 35 Sk/1,16 €

**Objednávky na predplatné v SR
a do zahraničia, reklamácie, distribúcia:**
VERSUS, a. s., Expedičné stredisko,
Pribinova 21, 819 46 Bratislava
tel.: 02/5728 0368, fax: 02/5728 0148
e-mail: expedicia@versusprint.sk
Termín odovzdania rukopisov: 8. 10. 2008
Dátum vydania: 20. 10. 2008
Registračné číslo: MK SR 698/92
ISSN 1335 – 0900

Grafický návrh: Bedrich Schreiber
Typo & lito: AEPRESS, s.r.o.
Tlač: Patria I., s.r.o.

Anglický preklad vybraných článkov je
na internetovej stránke Národnej banky
Slovenska: <http://www.nbs.sk>

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek
reprodukcie tohto časopisu alebo jeho časti
a iné publikovanie vrátane jeho elektronickej
formy nie sú povolené bez predchádzajúceho
písomného súhlasu vydavateľa.

NA AKTUÁLNU TÉMU

Analýza konvergenencie slovenskej ekonomiky..... 2
(Ing. Tibor Lalinský)

MENOVÁ INTEGRÁCIA

Skúsenosti Slovinska s prechodom na euro 9
(Rajmund Mirdala)

ZAVEDENIE EURA NA SLOVENSKU

Návšteva prezidenta ECB Jeana-Clauda Tricheta v Bratislave 16
Vystúpenie guvernéra NBS Ivana Šramka na Konferencii
o zavedení eura na Slovensku dňa 22. 9. 2008 18

BANKOVNÍCTVO

Konkurencia na slovenskom bankovom trhu 20
(Kristína Kočišová)

POISŤOVNÍCTVO

Problematika selekcie v poisťovníctve 26
(Zuzana Krátka)

INFORMÁCIE

Z rokovania Bankovej rady NBS 30
Tlačové správy a stanoviská 30
Deň otvorených dverí v NBS 32

Analýza konvergenencie slovenskej ekonomiky

2. časť

Ing. Tibor Lalinský
Národná banka Slovenska

V prvej časti príspevku sme zhodnotili vývoj nominálnej a reálnej konvergenencie slovenskej ekonomiky k priemeru ekonomiky EÚ. Priemerná medziročná inflácia klesla počas minulého roka pod referenčnú hodnotu. Deficit rozpočtu verejnej správy za rok 2007 dosiahol výrazne nižšiu hodnotu ako povolené 3 % HDP. Slovensko splnilo všetky maastrichtské kritériá. Zároveň bol zaznamenaný rekordný ekonomický rast sprevádzaný rastom potenciálu.

Druhá časť sa venuje vzájomnému porovnaniu konvergenčného procesu na Slovensku s vývojom v ostatných nových členských krajinách EÚ a hodnoteniu dlhodobého plnenia maastrichtských kritérií po zavedení eura v súčasných krajinách eurozóny.

POROVNANIE STAVU A VÝHLADU KONVERGENČNÉHO PROCESU V NOVÝCH ČLENSKÝCH KRAJINÁCH EÚ

Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií v krajinách V4

Medziročný vývoj v krajinách V4 sa vyznačuje zlepšením výsledkov hospodárenia verejnej správy a zrýchlením inflácie. Výnimkou je Slovensko, ktoré zaznamenalo spomalenie rastu cien a v súčasnosti je jedinou z krajín V4, ktorá plní všetky maastrichtské kritériá.

Európska komisia (EK) v máji 2008 konštatovala udržateľné zníženie deficitu verejných financií pod 3 % HDP v prípade Českej republiky a Slovenska. Komisia zároveň odporučila Rade EÚ, aby zrušila postup platný pri nadmernom deficite uplatňovaný voči týmto krajinám. Poľsko bolo koncom roka 2007 vyzvané predložiť aktualizovaný konvergenčný program, aby potvrdilo udržateľnosť korekcie nadmerného deficitu a smerovanie k vyrovnanému rozpočtu. V nadväznosti

na Poľskom predložený aktualizovaný program a odporúčenia EK, pristúpila Rada EÚ k zrušeniu postupu platného pri nadmernom deficite nielen pre Slovensko a Českú republiku, ale aj pre Poľsko. Maďarsko tiež zaznamenalo medziročný pokles deficitu verejných financií. Pomer deficitu verejných financií k HDP je ale naďalej vysoko nad referenčnou hodnotou. Maďarsko neplní ani druhú časť fiškálneho kritéria – výšku verejného dlhu do 60 % HDP.

Inflačné kritérium plní iba Slovensko. Pod vplyvom rastu cien potravín a energetických komodít na svetových trhoch stúpila inflácia v Českej republike a Poľsku nad úroveň referenčnej hodnoty. Dvanásťmesačný priemer medziročnej inflácie v Maďarsku prevýšil hodnotu referenčnej hodnoty viac ako dvojnásobne.

Maastrichtské kritérium na výšku dlhodobej úrokovej miery plnia všetky krajiny V4 okrem Maďarska. Priemerná dlhodobá úroková miera v Maďarsku sa medziročne znížila, no stále je vyššia ako referenčná hodnota.

Tab. 7 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií v krajinách V4 (marec 2008)

Kritérium:		Slovensko	ČR	Poľsko	Maďarsko
Fiškálne ¹⁾ (% HDP)	Saldo verejného rozpočtu	-2,2	-1,6	-2,0	-5,5
	Verejný dlh	29,4	28,7	45,2	66,0
		plní	plní	plní	neplní
Miera inflácie (HICP)		2,2 %	4,4 %	3,2 %	7,5 %
		plní	neplní	neplní	neplní
Dlhodobá úroková miera		4,5 %	4,5 %	5,7 %	6,9 %
		plní	plní	plní	neplní
Stabilita výmenného kurzu	účasť v ERM II		mimo ERM II	mimo ERM II	mimo ERM II
		plní	neplní	neplní	neplní

¹⁾Rok 2007.

Zdroj: Eurostat.

Tab. 8 Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií v pobaltských krajinách, Bulharsku a Rumunsku (marec 2008)

Kritérium:		Estónsko	Litva	Lotyšsko	Bulharsko	Rumunsko
Fiškálne ¹⁾ (% HDP)	Saldo verejného rozpočtu	2,8	-1,2	0,0	3,4	-2,5
	Verejný dlh	3,4	17,3	9,7	18,0	13,0
		plní	plní	plní	plní	plní
Miera inflácie (HICP)		8,3 %	7,4 %	12,3 %	9,4 %	5,9
		neplní	neplní	neplní	neplní	neplní
Dlhodobá úroková miera		-	4,6 %	5,4 %	4,7 %	7,1
		plní ²⁾	plní	plní	plní	neplní
Stabilita výmenného kurzu		účasť v ERM II	účasť v ERM II	účasť v ERM II	mimo ERM II	mimo ERM II
		plní	plní	plní	nehodnotíme	nehodnotíme

1) Rok 2007.

2) Vzhľadom na nízku zadlženosť nie sú k dispozícii dlhopisy, ani iné dlhodobé cenné papiere, na základe ktorých by bolo možné vypočítať priemernú dlhodobú úrokovú mieru. Výška sadzieb pri komerčných úveroch nie je vyššia ako referenčná hodnota.

Zdroj: Eurostat.

Slovensko bolo dostatočne dlhý čas členom ERM II a splnilo kritérium stability výmenného kurzu. Zvyšné krajiny V4 nie sú členmi ERM II a nespĺňajú preto hlavnú podmienku na hodnotenie stability výmenného kurzu.

Aktuálny stav plnenia maastrichtských kritérií v pobaltských krajinách, Bulharsku a Rumunsku

Vývoj v pobaltských krajinách, Bulharsku a Rumunsku sa odlišuje od vývoja krajín V4 najmä pokiaľ ide o dodržiavanie rozpočtovej disciplíny. Tieto krajiny už pri vstupe do EÚ plnili fiškálne kritérium. Bulharsko a Estónsko zaznamenali v roku 2007 rozpočtový prebytok a Lotyšsko malo vyrovnaný rozpočet.

Na druhej strane, popri silnejšom dopade globálneho rastu cien potravín a energií, stupňujú sa v týchto krajinách inflačné tlaky prameniace z rýchleho rastu domáceho dopytu a miezd. Okrem Rumunska, kde sa prejavuje vplyv posilňujúceho výmenného kurzu, dosiahol dvanásťmesačný priemer medziročnej inflácie v sledovaných krajinách niekoľkonásobne vyššiu hodnotu ako bola úroveň referenčnej hodnoty. Pobaltské krajiny, Bulharsko, ani Rumunsko neplnia inflačné kritérium.

Pobaltské krajiny a Bulharsko plnia kritérium dlhodobej úrokovej miery. V Rumunsku bola v marci dlhodobá úroková miera mierne nad 7%, t. j. vyššia ako referenčná hodnota 6,5 %.

Vzhľadom na uplatňovaný režim menovej rady, resp. záväzok udržiavať výmenný kurz v rámci fluktuálneho pásma $\pm 1\%$ (v prípade Lotyšska), udržiujú tieto krajiny stabilný výmenný kurz. Pobaltské krajiny plnia kritérium stability výmenných kurzov aj formálne, keďže sú členmi mechanizmu výmenných kurzov viac ako 2 roky. Uplatňovaný režim výmenných kurzov sa ale premieta v ich odlišnom ekonomickom vývoji v porovnaní s krajinami V4, hlavne v rýchlejších rastoch cenovej hladiny.

Výhľad plnenia maastrichtských kritérií

Pri hodnotení výhľadu plnenia maastrichtských kritérií, predovšetkým plánovanej fiškálnej konsolidácie, vychádzame z porovnania základných očakávaní aktualizovaných konvergenčných programov. Vo viacerých prípadoch berieme do úvahy aj aktuálnejšie odhady Európskej komisie prezentované v jarnej hospodárskej prognóze.¹

V oficiálnom stanovisku k Aktualizovanému konvergenčnému programu (AKP) z februára 2008 Rada EÚ uznala, že Slovenskom predložený AKP je v súlade s cieľom odstrániť nadmerný deficit rozpočtu do roku 2007. Konvergenčná správa, ktorú publikovala Európska komisia v máji 2008 potvrdila, že Slovensko splnilo podmienky na zrušenie postupu uplatňovaného pri nadmernom deficite. Nielen Slovensko, ale aj ostatné krajiny V4 dosiahli, aj vďaka rýchlemu ekonomickému rastu, výrazne nižší rozpočtový deficit ako plánovali. V porovnaní s pôvodným cieľom fiškálnej konsolidácie sa Českej republike a Poľsku podarilo v roku 2007 dosiahnuť výrazne nižší deficit. V oboch prípadoch bol deficit rozpočtu verejnej správy pod 3% HDP a nadmerný deficit bol vzhľadom na pôvodné ciele odstránený v predstihu. Rozhodnutím Rady EÚ z júna 2008 bol pre Slovensko, ako aj Českú republiku a Poľsko zrušený postup platný pri nadmernom deficite. Napriek priaznivejšiemu skutočnému vývoju, deficit verejného rozpočtu Maďarska bol takmer dvojnásobne vyšší ako 3% referenčná hodnota.

Rada EÚ vo svojich stanoviskách vyzvala všetky krajiny V4 k posilneniu štrukturálnych úprav v záujme zrýchlenia smerovania k strednodobým cieľom. Slovensko by malo prijať prísnejšiu fiškálnu pozíciu, najmä s cieľom zvládnuť prípadné inflačné tlaky a zaviesť ďalšie štrukturálne reformy na zlepšenie výkonnosti trhu práce. Česká republika by mala pristúpiť k ďalšiemu kráteniu výdavkov, aby bola 3% hranica splnená s väčšou rezervou. Maďarsko by malo prijať primerané opatrenia

¹ Economic Forecast Spring 2008, Európska komisia, máj 2008.

Tab. 9 Výhľad nominálnej konvergenzie krajín V4

	Krajina	2008	2008 ^{EK}	2009	2009 ^{EK}	2010
Inflácia HICP (%)	Česká republika	3,9	6,2	2,3	2,7	2,1
	Maďarsko	4,8	6,3	3,0	3,7	2,9
	Poľsko	2,5	4,3	2,0	3,4	1,5
	Slovensko	2,3	3,8	2,6	3,2	2,7
Saldo verejných financií (% HDP)	Česká republika	-2,9	-1,4	-2,6	-1,1	-2,3
	Maďarsko	-4,0	-4,0	-3,2	-3,6	-2,7
	Poľsko	-2,5	-2,5	-2,0	-2,6	-1,5
	Slovensko	-2,3	-2,0	-1,8	-2,3	-0,8
Hrubý verejný dlh (% HDP)	Česká republika	30,3	28,1	30,2	27,2	30,0
	Maďarsko	65,8	66,5	64,4	65,7	63,3
	Poľsko	44,2	44,5	43,3	44,1	42,3
	Slovensko	30,8	29,2	30,5	29,7	29,5

^{EK} Aktuálny odhad Európskej komisie, jarná prognóza 2008.

Zdroj: Aktualizované konvergenčné programy na roky 2007–2010, Európska komisia.

na zabezpečenie plánovanej korekcie nadmerného deficitu do roku 2009. Je potrebné, aby sa všetky príjmy nad rámec očakávaných príjmov vyčlenili na ďalšie znižovanie deficitu. Z pohľadu dlhodobej udržateľnosti verejných financií sa odporúčania pre krajiny V4 okrem Slovenska týkajú tiež nevyhnutnosti reformovať dôchodkové systémy a systémy zdravotnej starostlivosti. V tejto súvislosti je trvalá udržateľnosť verejných financií v Českej republike, Maďarsku a Poľsku vystavená vysokému riziku. Slovensko je hodnotené ako stredne rizikové.

S výnimkou Českej republiky sa aktuálna prognóza Európskej komisie nestotožňuje s dynamikou znižovania rozpočtových deficitov načrtnutou jednotlivými krajinami na nadchádzajúce roky. Vychádzajúc z minuloročnej skúsenosti EK predpokladá, že koncom roka 2008 sa na Slovensku zopakuje efekt predzásobenia sa cigaretami, čo bude mať negatívny vplyv na rozpočet v roku 2009. V prípade Poľska pripadá do úvahy okrem vplyvu daňovej harmonizácie s EÚ aj množstvo ďalších dopadov súvisiacich s krokmi prijatými pred parlamentnými voľbami. Ide hlavne o zníženie odvodov, úľavy na dani z príjmu pre rodiny (podľa počtu detí) a obnovenie štedrej indexácie starobných a invalidných dôchodkov, ktorá bola zrušená v roku 2004. Z odhadu EK vyplýva, že bez dodatočných opatrení sa Maďarsku nepodarí v roku 2009 odstrániť nadmerný deficit. Otázne je hlavne dodržanie plánovanej miery zníženia výdavkov na cenové dotácie a platy zamestnancov verejnej správy.

Predpoklady Aktualizovaných konvergenčných programov Českej republiky a Poľska naznačovali splnenie inflačného kritéria v roku 2009. Aktuálny vývoj inflácie sa však premietol vo zvýšení pôvodných odhadov. Z prognózy EK vyplýva, že v prípade Českej republiky by mohlo byť inflačné kritérium splnené v roku 2009. V Maďarsku a Poľsku je možné očakávať pokles inflácie pod referenčnú hodnotu najskôr v roku 2010.

Kritérium dlhodobej úrokovej miery v súčasnosti neplní iba Maďarsko. Vzhľadom na vzájomnú previazanosť by postupné smerovanie k splneniu fiškálneho kritéria a kritéria inflácie malo viesť k poklesu dlhodobej úrokovej miery pod referenčnú hodnotu. Hodnotenie plnenia kritéria stability výmenného kurzu je zatiaľ predčasné, keďže Maďarsko, Poľsko, ani Česká republika nie sú členmi ERM II.

Inflačné očakávania a náčrt fiškálnej konsolidácie signalizujú, že Poľsko a Česká republika budú schopné vstúpiť do eurozóny najskôr v prvých rokoch budúceho desaťročia. Súčasný vývoj, ako aj prognóza fiškálnej a menovej situácie v Maďarsku naznačujú, že tejto krajine sa nepodarí zaviesť euro ani začiatkom budúceho desaťročia.

Pobaltské krajiny, Bulharsko a Rumunsko čelia iným výzvam. Nezápasia s problémami fiškálnej konsolidácie, od zavedenia eura ich delí najmä vysoká inflácia, ktorá v značnej miere súvisí s ich nižšou dosiahnutou úrovňou reálnej konvergenencie.

Riziko dlhodobej udržateľnosti verejných financií

V súvislosti s nízkym verejným zadlžením, rozpočtovými prebytkami, príp. miernym deficitom a nízkym vplyvom starnutia obyvateľstva sú pobaltské krajiny vystavené nízkemu riziku dlhodobej udržateľnosti verejných financií. Napriek očakávaným prebytkovým, resp. mierne záporným saldám v nasledujúcich rokoch, Rada EÚ vo svojich stanoviskách k AKP vyzvala pobaltské krajiny k náročnejším rozpočtovým cieľom. Dôvodom sú značné makroekonomické nerovnováhy, ktoré vyžadujú prísnejšiu fiškálnu politiku. Rýchly hospodársky rast založený na domácej spotrebe, podporovaný prudkým zvyšovaním objemu úverov, sa premietol do nárastu inflácie. Rast miezd prekračujúci rast produktivity práce a nedostatok pracovných síl znižujú konkurencieschopnosť. Vysoká je potom aj vonkajšia nerovnováha vyjadrená defici-

tom zahraničného obchodu. Oprávnenosť obáv z dodržania plánovaných rozpočtov potvrdzujú odhady publikované v rámci jarnej prognózy EK. Tá predpokladá výrazné zhoršenie rozpočtovej disciplíny a vývoj smerom k rastúcim záporným rozpočtovým saldám vo všetkých troch pobaltských krajinách.

Z AKP pobaltských krajín vyplýva postupná dezinflácia. Medziročná HICP inflácia v Lotyšsku by mala klesnúť zo súčasnej dvojciferej úrovne pod 5 %. V Estónsku a Litve sa očakáva v roku 2010 rast cenovej hladiny pod úrovňou 4 %. Predikcia EK zohľadňujúca stav na začiatku roka 2008 predpokladá menší pokrok v nominálnej konvergencii, najmä v Litve a Lotyšsku.

Vďaka nízkemu verejnému zadĺženiu sa možno domnievať, že dodržanie kritéria pre dlhodobé úrokové miery nebude v nasledujúcich rokoch ohrozené. Vzhľadom na uplatňované režimy kurzovej politiky a doterajšie bezproblémové pôsobenie v ERM II, by pobaltské krajiny nemali mať problém s plnením kritéria stability výmenného kurzu. Z vyššie uvedených odhadov vývoja inflácie zároveň vyplýva, že ani jednej z pobaltských krajín sa nepodarí splniť všetky maastrichtské kritériá v horizonte do roku 2010.

Bulharsko si udrží priaznivú rozpočtovú pozíciu s prebytkami vo výške minimálne 3 % HDP. Proticyklická fiškálna politika by mala prispieť k zmierneniu makroekonomických nerovnováh, ktoré majú viac-menej rovnaký charakter ako nerovnováhy v pobaltských krajinách a v Rumunsku. Rozpočtová stratégia formulovaná v AKP Rumunsku nie je v súlade s obozretnou fiškálnou politikou nevyhnutnou na zvýšenie makroekonomickej a finančnej stability. Rada EÚ vyzvala Rumunsko na výraznejšie posilnenie tempa úprav smerom k strednodobému cieľu zameraním sa na podstatne náročnejšie ciele, aby sa zmiernilo riziko

nadmerného deficitu v nasledujúcich rokoch. Malo by obmedziť predpokladaný vysoký rast verejných výdavkov, uplatňovať vhodnú mzdovú politiku vo verejnom sektore a realizovať ďalšie štrukturálne reformy.

Podľa predpokladov AKP by mohla inflácia v Rumunsku klesnúť na 3,3 % v roku 2010. Ak zohľadníme aktuálny odhad EK na rok 2008 a 2009, priemerný rast cenovej hladiny v Rumunsku bude v roku 2010 pravdepodobne rýchlejší. V súvislosti s odlišnou kurzovou politikou, v Bulharsku bude mať globálny rast cien možno ešte výraznejší negatívny dopad na zvýšenie inflácie.

Prehlbujúci sa deficit a stúpajúca zadĺženosť verejného sektora spolu s relatívne vysokou očakávanou infláciou nevytvárajú predpoklady na pokles dlhodobej úrokovej miery v Rumunsku pod referenčnú hodnotu. Bulharsko a Rumunsko nie sú členmi ERM II, neplnia tak základnú systémovú podmienku pre plnenie kritéria stability výmenného kurzu.

Výhľad nominálnej konvergencie vyššie uvedení krajín indikuje, že po vstupe Slovenska do eurozóny sa proces jej rozširovania na niekoľko rokov zastaví. Pobaltské krajiny so zdravými verejnými financiami, ktoré sú už v súčasnosti v tzv. čakárni na euro, majú vážne problémy s infláciou. Česká republika a do istej miery tiež Bulharsko a Poľsko majú v prípade naplnenia sa očakávanej dezinflácie, resp. za predpokladu o niečo priaznivejšieho inflačného vývoja v roku 2010 šancu splniť všetky maastrichtské kritériá a zaviesť euro v roku 2012. To by sa však museli už čoskoro zapojiť do ERM II, aby splnili aj podmienku minimálneho dvojročného členstva. Prognóza vývoja inflácie a verejného rozpočtu napovedá, že Maďarsko a Rumunsko sú spomedzi nových členských krajín EÚ najďalej od splnenia všetkých maastrichtských kritérií.

Tab. 10 Výhľad nominálnej konvergencie v pobaltských krajinách, Bulharsku a Rumunsku

	Krajina	2008	2008 ^{EK}	2009	2009 ^{EK}	2010
Inflácia HICP (%)	Estónsko	8,6	9,5	5,6	5,0	3,6
	Litva	6,5	10,1	5,1	7,2	3,6
	Lotyšsko	12,5	15,8	7,2	8,5	4,9
	Bulharsko	6,9	9,9	4,4	5,9	3,7
	Rumunsko	5,7	7,6	4,0	4,8	3,3
Saldo verejných financií (% HDP)	Estónsko	1,3	0,4	1,0	-0,7	0,9
	Litva	-0,5	-1,7	0,2	-1,5	0,8
	Lotyšsko	0,7	-1,1	1,0	-2,1	1,2
	Bulharsko	3,0	3,2	3,0	3,2	3,0
	Rumunsko	-2,9	-2,9	-2,9	-3,7	-2,4
Hrubý verejný dlh (% HDP)	Estónsko	2,3	3,4	2,0	3,5	1,8
	Litva	17,2	17,0	15,0	16,8	14,0
	Lotyšsko	8,3	10,0	7,2	11,2	6,4
	Bulharsko	18,3	14,1	17,4	10,8	16,9
	Rumunsko	13,6	13,6	14,2	14,9	14,9

^{EK} Aktuálny odhad Európskej komisie, jarnej prognóza 2008.

Zdroj: Aktualizované konvergenčné programy na roky 2007 – 2010, Európska komisia.

Tab. 11 Súčasný stav ukazovateľov reálnej konvergenie krajín V4

	Rast HDP (v %)	HDP na osobu v PKS (EÚ-27 = 100)	Cenová hladina (EÚ-27 = 100)	Produktivita práce (EÚ-27 = 100)
	2007 ¹⁾	2007	2007	2007
Česká republika	6,5	81,4	62,6	73,2
Maďarsko	1,3	64,3	65,7	74,8
Poľsko	6,5	54,6	63,4	66,9
Slovensko	10,4	68,7	63,0	76,7
Estónsko	7,1	71,7	71,3	67,6
Litva	8,8	60,0	59,7	60,3
Lotyšsko	10,3	58,2	65,0	53,7
Bulharsko	6,2	38,1	46,0	35,6
Rumunsko	6,0	40,4	64,7	40,6

1) Priemerné ročné tempo rastu HDP v krajinách eurozóny v rovnakom období bolo 2,6 %.
Zdroj: Eurostat.

2 Nové členské krajiny EÚ bez Slovinska, Cyprus a Malty.

Aktuálny stav reálnej konvergenie

Nové členské krajiny EÚ s výnimkou Maďarska si udržali vysoký hospodársky rast. Priemerný reálny rast HDP na Slovensku medziročne akceleroval o takmer 2 percentuálne body. Pri súčasnom spomalení rastu v Estónsku a Lotyšsku sa stalo Slovensko s rekordným rastom vo výške 10,4% najrýchlejšie rastúcou krajinou v celej EÚ. Výraznejšie medziročné zrýchlenie dosiahla v roku 2007 iba Litva. V Českej republike a Poľsku sa dynamika zvýšila iba mierne. Ostatné krajiny spomalili.

Stúpila tiež výkonnosť väčšiny ekonomík nových členských krajín. V súlade s dynamikou vývoja HDP, najviac sa k priemeru výkonnosti EÚ v roku 2007 priblížilo Slovensko. Nízky ekonomický rast, zaostávajúci za priemerným rastom v EÚ, viedol k miernemu zníženiu výkonnosti Maďarska v porovnaní s EÚ. Najvyššiu cenovú úroveň

v rámci nových členských krajín mimo eurozóny² má Estónsko. Cenová úroveň v Bulharsku nedosahuje ani polovicu priemernej úrovne v EÚ. Slovensko má druhú najnižšiu cenovú úroveň vo V4 a jednu z najnižších spomedzi nových členských krajín EÚ.

Aj popri medziročnom zvýšení zamestnanosti sa úroveň produktivity práce na Slovensku priblížila priemernej produktivite práce v EÚ o takmer 5 percentuálnych bodov, čo je najviac v rámci celej EÚ. Slovensko tým dosiahlo najvyššiu úroveň produktivity práce spomedzi nových členských krajín EÚ mimo eurozóny.

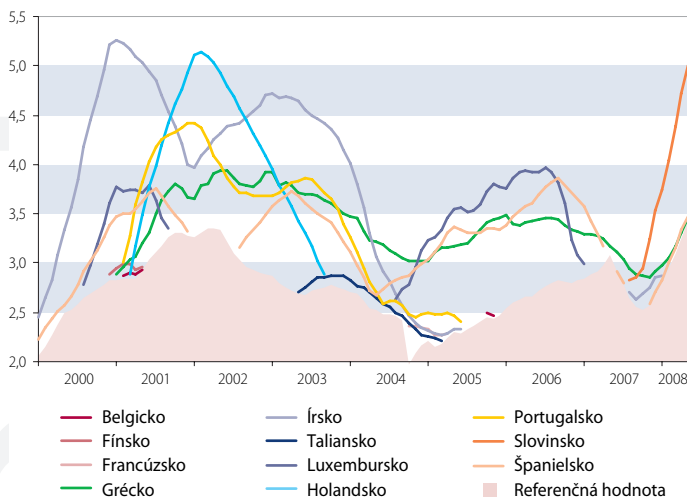
Hospodársky rozmach sa preniesol do zlepšenia situácie na trhu práce. V nových členských krajinách s výnimkou Maďarska a Rumunska sa zvýšila celková miera zamestnanosti a poklesla miera nezamestnanosti. Slovensko zaostalo za Poľskom v raste zamestnanosti i poklese nezamestnanosti a stalo sa krajinou s najvyššou mierou nezamestnanosti v EÚ.

Pobaltské krajiny, Bulharsko a Rumunsko sa odlišujú od krajín V4 mierou vonkajšej nerovnováhy. V prostredí vysokého rastu založeného prevažne na domácom dopyte dovoz zo zahraničia zreteľne prevyšuje vývoz. V roku 2007 dosiahol deficit bežného účtu vyjadrený v pomere k HDP dvojcifernú hodnotu. V Lotyšsku a Bulharsku prekročil dokonca 20% HDP.

PLNENIE MAASTRICHTSKÝCH KRITÉRIÍ V KRAJINÁCH EUROZÓNY PO ZAVEDENÍ EURA

Plnenie maastrichtských kritérií je podmienkou pre vstup do eurozóny. Po zavedení eura nie sú krajiny nútené pokračovať v plnení týchto kritérií. Výnimkou je fiškálne kritérium, ktorého obsahom je v podstate plnenie pravidiel vyplývajúcich z Paktu stability a rastu. Voči krajine vstupujúcej do eurozóny sa nesmie uplatňovať postup pri nadmernom deficite. Z doterajších skúseností ale vyplýva, že viaceré krajiny po zavedení eura neplnia ani pre ne záväzné pravidlá na dodržiavanie rozpočtovej disciplíny.

Graf 6 Vývoj HICP inflácie v krajinách eurozóny (12-mesačný priemer medziročnej inflácie)

Poznámka: Grécko sa stalo členom eurozóny 1. januára 2001, Slovinsko 1. januára 2007. Cyprus a Malta, ktoré zaviedli euro 1. januára 2008, plnia inflačné kritérium. Malta je jednou z troch krajín s najnižšou infláciou v EÚ.
Zdroj: Eurostat.

Udržateľnosť inflácie

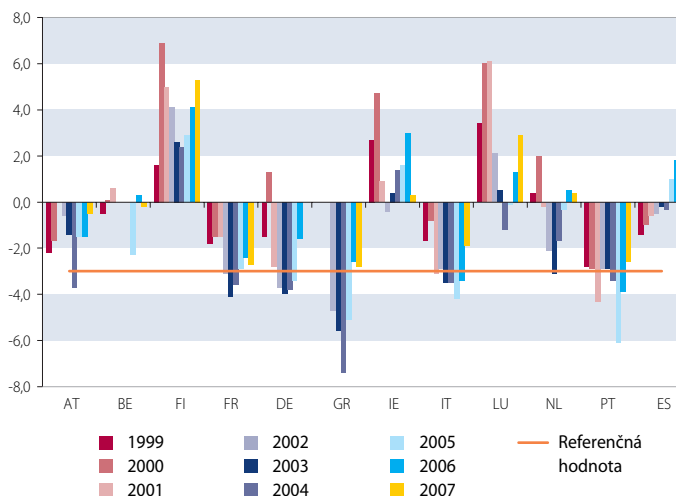
V súčasnosti často vyzdvihovalý nepriaznivý inflačný vývoj evidovaný po zavedení eura v Slovinsku nie je jediným prípadom zrýchlenia rastu spotrebiteľských cien po prijatí spoločnej európskej meny. V roku vzniku eura a eurozóny stúpol dvanásťmesačný priemer medziročnej inflácie nad referenčnú hodnotu v štyroch krajinách. V Írsku sa postupne dvanásťmesačný priemer medziročnej inflácie zvýšil až na 5,3 % (v decembri 2000). Pod referenčnú hodnotu sa vrátil v roku 2005.³ V Grécku bola priemerná inflácia vyššia ako povolená hodnota počas celého obdobia od zavedenia eura. Len v Nemecku a Rakúsku rástli ceny pomalšie ako bol priemer troch krajín s najnižšou infláciou zvýšený o 1,5 p. b.

Udržateľnosť vývoja verejných financií

Pôvodným krajinám eurozóny sa darilo dodržiavať fiškálnu disciplínu iba v prvých dvoch rokoch po zavedení eura do bezhotovostného obehu. Ako prvé prekročili povolenú 3 % úroveň deficitu Portugalsko a Taliansko v roku 2001. V ďalších rokoch sa deficit verejných financií zvyšoval vo viacerých krajinách. Najhoršia situácia bola v roku 2004, kedy až 6 z 12 krajín eurozóny zaznamenalo nadmerný deficit. Najvyšší deficit (po revízii 7,4 % HDP) malo v tom roku Grécko. V súlade s predloženými programami stability sa v roku 2005 začala situácia zlepšovať. V roku 2006 vykázalo nadmerný deficit už iba Portugalsko a Taliansko. V roku 2007 žiadna z krajín eurozóny (vrátane Slovinska) nezaznamenala deficit verejnej správy nad 3 % HDP. Päť krajín dosiahlo rozpočtový prebytok a jedna hospodárila s vyrovnaným rozpočtom. Najvyšší prebytok vo výške 5,3 % HDP vytvorilo Fínsko. Fínsko zároveň ako jediná krajina EÚ hospodárila s prebytkovým rozpočtom počas celého obdobia od zavedenia eura. Referenčnú hodnotu neprekročilo od zavedenia eura ani Luxembursko, Írsko, Belgicko a Španielsko. Naopak Grécku, Francúzsku, Taliansku a Portugalsku sa zatiaľ nepodarilo ani v jednom roku hospodáriť s prebytkovým, resp. vyrovnaným rozpočtom.

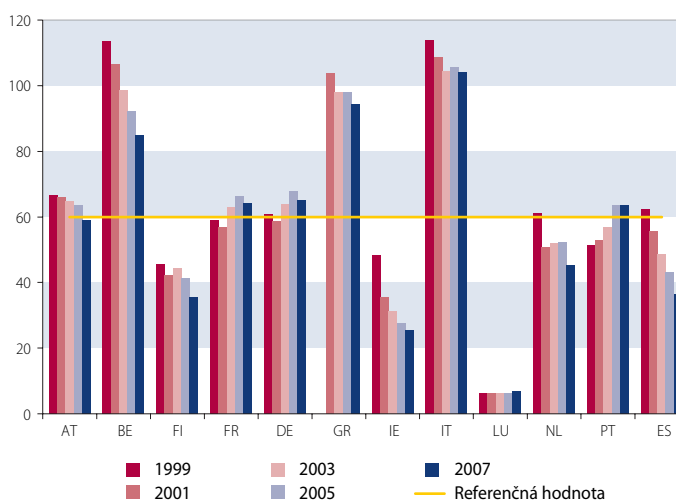
Druhú časť fiškálneho kritéria – pomer dlhu verejnej správy k HDP plnili kontinuálne od zavedenia eura iba tri krajiny (Luxembursko, Írsko a Fínsko). Okrem rokov 2000 až 2002 prekračoval verejný dlh úroveň 60 % HDP minimálne v polovici krajín eurozóny. Na druhej strane, tieto krajiny boli v prevažnej miere vysoko zadlžené už pri zavádzaní eura a počas členstva v eurozóne svoje dlhy postupne konsolidovali. Najväčšiu konsolidáciu (o 29 % HDP) sa podarilo uskutočniť v Belgicku, ktoré bolo pri prijatí spoločnej meny najviac zadlžené (117 % HDP v roku 1998). Opačný trend sa prejavil vo Francúzsku a Portugalsku. Verejný dlh v týchto krajinách bol pôvodne nižší ako povolená hodnota, postupne sa však zvýšil nad 60 % HDP. V roku 2007 zaznamenalo verejný dlh nad povolenou hodnotou 7 z 13 krajín eurozóny. Najvyšší dlh (104 % HDP) malo Taliansko.

Graf 7 Vývoj deficitu verejnej správy v krajinách eurozóny

Poznámka: Údaje o Grécku až od roku 2002. Slovinsko dosiahlo v prvom roku členstva v eurozóne deficit vo výške 0,1 % HDP. Cyprus a Malta nie sú v eurozóne dostatočne dlhé obdobie.
AT – Rakúsko, BE – Belgicko, FI – Fínsko, FR – Francúzsko, DE – Nemecko, GR – Grécko, IE – Írsko, IT – Taliansko, LU – Luxembursko, NL – Holandsko, PT – Portugalsko, ES – Španielsko
Zdroj: Eurostat.

Graf 8 Vývoj verejného dlhu v krajinách eurozóny

Poznámka: Grécko sa stalo členom eurozóny 1. januára 2001. Verejný dlh Slovinska v prvom roku členstva v eurozóne predstavoval 24,1 % HDP. Cyprus a Malta nie sú v eurozóne dostatočne dlhé obdobie.
Zdroj: Eurostat.

Ak by sme spojili doterajšie zistenia a hodnotili striktné dodržiavanie oboch zložiek fiškálneho kritéria,⁴ počet krajín plniacich fiškálne kritérium z dlhodobého hľadiska by sa zúžil na tri krajiny. Boli by nimi Fínsko, Írsko a Luxembursko. Po zohľadnení jednoznačnej a relatívne rýchlej konsolidácii verejného dlhu by sme mohli medzi tieto krajiny zaradiť ešte Španielsko.

Vyššie uvedené skutočnosti vedú k záveru, že ak by plnenie maastrichtských kritérií bolo podmienkou nielen pre vstup, ale aj pre zotrvanie v eurozóne, žiadna z krajín by neuspela v dlhodobom horizonte.

3 Inflácia vo veľkej miere súvisela s rýchlym ekonomickým rastom, ktorý v roku 1999 prekročil 10 % a v roku 2000 dosiahol 9,3 %. Naopak v Holandsku, kde sa ceny na prelome rokov 2001 a 2002 medziročne zvýšili v priemere o viac ako 5 %, bol zaznamenaný podpriemerný rast (za rok 2002 iba 0,1 %).

4 Verejný dlh by nesmel prekročiť 60 % HDP a deficit by musel skončiť v každom sledovanom roku pod 3 % HDP.

ZÁVER

Slovensko úspešne splnilo základnú časť stratégie na zavedenie spoločnej európskej meny. Európska komisia aj Európska centrálna banka vo svojich konvergenčných správach konštatovali, že Slovensko splnilo maastrichtské kritériá udržateľným spôsobom a je pripravené zaviesť euro od 1. januára 2009. Prognózy ekonomického vývoja pre ostatné nové členské krajiny naznačujú, že proces rozširovania eurozóny sa na niekoľko rokov zastaví. Pobaltským krajinám, ktoré majú zdravé verejné financie a ich meny sú členmi ERM II, sa nedarí udržať dostatočnú stabilitu cien. Česká republika, do istej miery aj Bulharsko a Poľsko, majú šancu prijať euro v roku 2012. Ich meny by sa však museli čím skôr zapojiť do mechanizmu výmenných kurzov.

Plnenie maastrichtských kritérií je podmienkou pre vstup do eurozóny. Po zavedení eura sú kra-

jiny povinné pokračovať iba v dodržiavaní pravidiel vyplývajúcich z Paktu stability a rastu. Analýza vývoja v pôvodných krajinách eurozóny v období od zavedenia eura po súčasnosť potvrdzuje, že žiadna z krajín nedokázala dlhodobu plniť fiškálne a zároveň aj inflačné kritérium. Kontinuálne plnenie kritérií v dlhodobom horizonte je preto veľmi náročná výzva. Najmä v súvislosti s prípadnými externými šokmi môžu v budúcnosti nastať obdobia, počas ktorých nebude Slovensko plniť niektoré kritérium.

Pod vplyvom pokračujúceho dobiehania vyspelých krajín EÚ bude Slovensko v nasledujúcich rokoch pravdepodobne dosahovať vyššiu infláciu. Kľúčovú úlohu v podpore stability cenovej hladiny bude zohrávať fiškálna politika. V záujme zdravého dlhodobu udržateľného ekonomického rastu je nevyhnutné pristúpiť k ďalším štrukturálnym reformám a zvyšovať flexibilitu hospodárstva.

Literatúra

1. Benčík a kol., Odhad Balassa-Samuelsonovho efektu v ekonomike SR, NBS, december 2005.
2. Bulgarian convergence programme (2007–2010), november 2007.
3. Convergence Programme of Romania (2007), november 2007.
4. Czech Republic convergence programme (2007–2010), november 2007.
5. Doing Business in 2008. Svetová banka, 2007.
6. Doliak, M., Karmažin, B.: Analýza vplyvu výmenného kurzu na spotrebiteľské ceny. Disagregovaný pohľad. Biatic, roč. 15, 2007, č. 11, s. 4–8.
7. Economic Forecast Spring 2008, Európska komisia, máj 2008.
8. Economic policy reforms: Going for growth 2008, OECD, marec 2007.
9. Estonian convergence programme (2007–2010), november 2007.
10. Konkretizácia stratégie prijatia eura v SR, MF SR a NBS, september 2004.
11. Konvergenčná správa 2004, ECB, október 2004.
12. Konvergenčná správa 2006, ECB, december 2006.
13. Konvergenčná správa 2008, ECB, máj 2008.
14. Konvergenčný program Slovenska na roky 2007 až 2010, MF SR, november 2007.
15. Lalinský, T.: Faktory konkurencieschopnosti slovenských podnikov, Výskumná štúdia 3/2008, NBS, máj 2008.
16. Latvia – convergence programme (2007–2010), november 2007.
17. Menový program NBS do roku 2008, NBS, december 2004.
18. Návrh východisk rozpočtu verejnej správy na roky 2009 až 2011, MF SR, marec 2008.
19. Republic of Poland. Convergence programme 2007 update, marec 2008.
20. Správa o pokroku v implementácii Národného programu reforiem Slovenskej republiky na roky 2006–2008, október 2007.
21. Správa o stave podnikateľského prostredia v Slovenskej republike s návrhmi na jeho zlepšovanie, MH SR, 2007.
22. Stratégia prijatia eura v SR, MF SR a NBS, júl 2003.
23. Strategická správa o obnovení Lisabonskej stratégie pre rast a zamestnanosť: spustenie nového cyklu (2008–2010), EK, december 2007.
24. Strednodobá predikcia (P2Q-2008), NBS, apríl 2008.
25. Updated convergence programme of Hungary (2007–2011), november 2007.
26. Vladová, A.: Pôsobenie Balassa-Samuelsonovho efektu v slovenskej ekonomike. Biatic, roč. 15, 2007, č. 11, s. 18–26.

Skúsenosti Slovinska s prechodom na euro

Ing. Rajmund Mirdala, PhD.

Ekonomická fakulta, Technická univerzita v Košiciach

Stabilita cenovej hladiny, ako jedno zo základných konvergenčných kritérií krajiny pripravujúcej sa na vstup do Hospodárskej a menovej únie (HMÚ), odráža schopnosť ekonomiky kandidátskej krajiny úspešne tlmieť existujúce proinflačné tlaky. Zdrojom týchto tlakov pritom môžu byť nielen národné špecifické (administratívne) faktory, ale aj exogénne prvky (rast cien importovaných komodít a statkov, exogénne šoky), ktorých vplyv na vývoj domácej cenovej hladiny nemôže centrálna banka dostatočne efektívne potlačiť. V podmienkach tranzitívnych ekonomík treba osobitne zohľadniť proces približovania domácej cenovej hladiny k cenovej úrovni v krajinách HMÚ. Kritici rýchlej menovej integrácie tranzitívnych ekonomík z krajín strednej a východnej Európy pritom často upozorňujú na riziko zrýchleného rastu cien krátko pred vstupom a neskôr aj po vstupe do HMÚ. Prechodom na spoločnú menu sa súčasne vytráca jeden z významných kanálov pre absorpciu proinflačných tlakov, ktorým je výmenný kurz.

INFLAČNÉ ASPEKTY MENOVEJ INTEGRÁCIE

V príspevku sa zameriavame na zhodnotenie skúseností Slovinska s prechodom na spoločnú menu euro vo svetle inflačných aspektov spojených so vstupom do Európskej menovej únie. V prvej časti prinášame krátky prehľad formovania menovo-politického rámca Národnej banky Slovinska (BoS, Bank of Slovenia) od roku 1991 a vývoj inflácie po roku 2001, kedy došlo k poslednej významnejšej úprave menovo-politickej stratégie BoS. Osobitnú pozornosť budeme venovať analýze inflačných aspektov spojených s prechodom Slovinska na spoločnú menu euro v roku 2007. Analyzujeme vývoj detailnej štruktúry indexu spotrebiteľských cien Slovinska v snahe identifikovať krátkodobé zmeny vybraných skupín spotrebného koša v čase vstupu do HMÚ a ich porovnaním s dlhodobými priemermi vyvodíme predpokladané bezprostredné cenové dopady menovej integrácie Slovinska.

ZÁKLADNÝ RÁMEC MENOVEJ POLITIKY BoS

Základný menovo-politický rámec BoS prešiel od roku 1991, troma zásadnejšími úpravami. V rámci pomyselnej prvej fázy (roky 1991 – 1995) bol menovo-politický rámec BoS postavený na kvantitatívnom riadení menovej politiky založenom na cílení menových agregátov s cieľom stabilizovať vývoj v domácom cenovom okruhu. Po fáze stabilizácie, keď sa miera inflácie znížila pod úroveň 10 percent, bola v rámci pomyselnej druhej fázy (roky 1996 – 2000) zabezpečovaná vnútorná aj vonkajšia stabilita meny prostredníctvom súčasného cílenia menových agregátov aj výmenného kurzu, pričom v úlohe operatívneho

aj sprostredkujúceho kritéria v rámci transmisného mechanizmu menovej politiky vystupovali formálne len menové agregáty. Posledná zmena menovo-politického rámca (pred samotným vstupom najprv do ERM II (jún 2004) a neskôr do HMÚ (január 2007)) sledujúca predovšetkým ďalšie znižovanie miery inflácie v Slovinsku sa udiala v roku 2001, keď BoS začala ako nominálnu kotvu v rámci svojej menovo-politickej stratégie využívať výmenný kurz.

Prvá fáza (1991 – 1995)

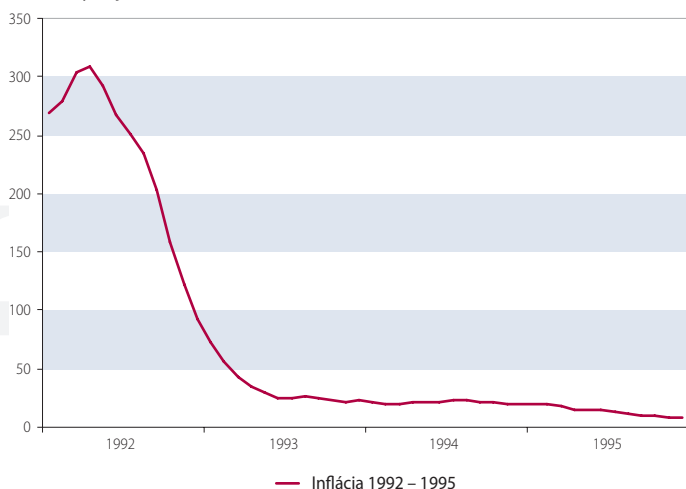
Hlavnou prioritou menovej politiky BoS po osamostatnení Slovinska (predtým bola krajina súčasťou Juhoslávie) bolo dosiahnuť cenovú stabilitu v podmienkach silných hyperinflačných tlakov. Menovo-politická stratégia BoS sa v tomto období opierala predovšetkým o kvantitatívne riadenie menovej politiky, ktoré bolo založené na cílení menových agregátov. Úlohu operatívneho kritéria v rámci transmisného mechanizmu menovej politiky plnila menová báza a ako sprostredkujúce kritérium využívala BoS menový agregát M1. Zvolenú stratégiu možno s odstupom času hodnotiť ako úspešnú, keďže do roku 1995 sa BoS podarilo znížiť mieru infláciu na jednocifernú úroveň. Vývoj inflácie v Slovinsku v rokoch 1992 – 1995 uvádzame v grafe 1.

Zavedenie riadeného floatingu pre SIT

Od prijatia nezávislosti v roku 1991 pristúpila BoS k využívaniu systému riadeného floatingu. Počiatková nominálna úroveň slovinského toliaru (SIT) bola stanovená voči nemeckej marke (DEM) na úrovni, ktorá zodpovedala 16 percentnej realnej devalvácii voči úrovni SIT z decembra 1989. Nominálny, ako aj reálny výmenný kurz SIT potom

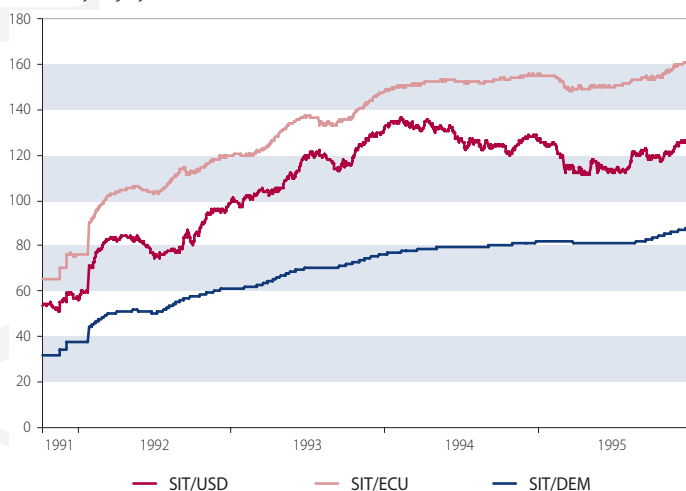

Graf 1 Vývoj inflácie (1992 – 1995)

Zdroj: Vlastné výpočty podľa Bank of Slovenia: Inflation Statistics 1990 – 2008.

Graf 2 Vývoj výmenného kurzu SIT (1992 – 1995)

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.

1 ECU – tzv. európska menová jednotka. Išlo o kôš mien vtedajších deviatich členských krajín Európskeho spoločenstva. Hodnota 1 ECU bola schválená v Bruseli v roku 1978 na základe viacerých ukazovateľov, z ktorých najdôležitejšími boli hrubý domáci produkt členov a ich podiel na intrakomunitárnom obchode. Pôvodné zloženie ECU bolo dohodnuté takto:

ECU = 0,828 nemeckých mariek + 1,15 francúzskych frankov + 0,0885 britských libier + 109 talianskych lir + 0,286 holandských guldenov + 3,66 belgických frankov + 0,217 dánskych korún + 0,00759 írskych libier + 0,14 luxemburských frankov.

2 Systém výmenného kurzu s kľavými zmenami parít sa označuje ako aktívny, ak je trajektória pre výmenný kurz ovplyvňovaná diferenciálom medzi cieľnou hodnotou domácej inflácie a aktuálnou mierou inflácie v zahraničí. Naproti tomu systém výmenného kurzu s kľavými zmenami parít sa označuje ako pasívny, ak je trajektória pre výmenný kurz,

nasledovali počas obdobia rokov 1991 – 1995 typickú trajektóriu Dornbuschovho modelu [5] s prestreľovaním výmenného kurzu v podstate až dovtedy, kým sa miera inflácie v Slovinsku nedostala pod úroveň 10 percent (koniec roka 1995). Vývoj výmenného kurzu SIT voči ECU¹ a USD (v neskorších obdobiach ho nahradí EUR) v rokoch 1992 – 1995 zachytáva graf 2.

Z grafu 2 je zrejmy trend dlhodobého znehodnocovania výmenného kurzu SIT voči ECU ako aj USD. V snahe predísť neprimeranému reálnemu zhodnocovaniu SIT (pre nedostatočné znehodnocovanie výmenného kurzu SIT) musela BoS od druhej polovice roku 1992 nepravidelne intervenovať na devízovom trhu. Preto sa začalo diskutovať o vhodnosti prístupu BoS k aplikácii systému riadeného floatingu (ako vhodnejší sa s odstupom času javil systém s pasívne kľavujúcou (*de facto passive crawling-peg*) centrálnou paritou výmenného kurzu². Vtedy sa centrálna banka snaží eliminovať nadmernú volatilitu výmenného kurzu snahou približovať jeho trajektórie vývoju

ex-post inflačného diferenciálu. Odhladiac od intervencií centrálnej banky možno charakter vývoja výmenného kurzu SIT, vzhľadom na badateľný trend dlhodobého prirodzeného oslabovania, označiť ako voľne padajúci (*freely falling*). Možno konštatovať, že takýto vývoj výmenného kurzu SIT plne korešpondoval s vývojom základných ekonomických ukazovateľov Slovinska.

Priestor, v ktorom BoS uskutočňovala svoju menovú politiku v rámci tohto prvého obdobia, mal dominantné črty ekonomiky uzatvorenej pre prílev zahraničného kapitálu (liberalizácia kapitálových pohybov bola charakteristická až pre druhé obdobie). Menový vývoj v tomto období bol dominantne ovplyvňovaný dôverou rezidentov voči v domácej mene, ktorá prešla remonetizáciou (opätovné obnovenie dôvery domácich subjektov voči národnej mene) a vývojom bežného účtu platobnej bilancie v podmienkach prestreľovaného výmenného kurzu.

Kvalitatívne riadenie menovej politiky BoS

Prísny charakter menovej politiky BoS zameranej na ciele menových agregátov viedol k postupnému zvyšovaniu dôvery v domácu menu. Začiatkom roku 1994, po ďalšom výraznejšom znehodnotení výmenného kurzu SIT, domáci devízový trh zaregistroval, že vývoj SIT zrejme prestreľuje svoju dlhodobú rovnovážnu úroveň, takže sa od tohto obdobia ročná miera znehodnocovania výmenného kurzu SIT znížila.

Významnou črtou menovej politiky v podmienkach kvantitatívneho riadenia bola skutočnosť, že BoS ovplyvňovala vývoj úrokových sadzieb len nepriamo, keď stabilizácia vývoja v domácom cenovom okruhu bola ukotvená o ciele menových agregátov. Potom nasledoval nestabilný vývoj domácich úrokových sadzieb na nezdravom trhu. Významným faktorom zdôvodňujúcim volatilitu úrokových sadzieb a nízku účinnosť menovej politiky BoS na ich vývoj bola indexácia finančných kontraktov³.

Druhá fáza (1996 – 2000)

V roku 1996 pristúpila BoS k úprave svojho menovo-politického rámca, ktorého základný cieľ definovala ako cenovú stabilitu a vonkajšiu makroekonomickú rovnováhu. Takto definované ciele menovej politiky BoS sa opierali o sprostredkujúce kritéria v podobe kontroly rastu peňažnej zásoby (najprv menový agregát M1, neskôr M3) a riadenia vývoja výmenného kurzu, formou intervencií na devízovom trhu, v kontexte vývoja inflačných diferenciálov. V snahe podporiť udržateľnosť obidvoch menovo-politických cieľov súčasne, pristúpila BoS počnúc februárom 1995 (do konca roku 2001) k regulácii kapitálových pohybov, čo malo súčasne znížiť náklady spojené s dosahovaním druhého cieľa menovej politiky.

V podobe operatívnych kritérií menovej politiky vystupovali menová báza a výmenný kurz (najprv SIT/DEM, neskôr SIT/EUR). Na reguláciu (sterilizáciu) likvidity domáceho bankového sektora využí-

vala BoS emisie vlastných poukázok v domácej aj cudzej mene. S postupným rozvojom domáceho finančného systému sa vzťah medzi vývojom menových agregátov a mierou inflácie stával nestabilný. V grafe 3 uvádzame prehľad vývoja inflácie v Slovinsku v období rokov 1996 – 2000.

Po roku 1996 došlo k stabilizácii medziročných zmien rastu jednotlivých menových agregátov, pričom ich vývoj už ďalej neprispieval k ďalšiemu znižovaniu miery inflácie. Preto BoS pristúpila k zmene sprostredkujúceho kritéria z menového agregátu M1 na M3. Menová báza zostala v pozícii operatívneho kritéria. S cieľom zvýšiť vlastnú kredibilitu, začala BoS počnúc rokom 1997 oficiálne zverejňovať ciele úrovně sprostredkujúceho kritéria (M3). Stabilizácia vývoja menových agregátov v rokoch 1997 – 1999 a relatívne nízky progres v znižovaní miery inflácie (najmä po roku 1999) naznačovalo, že ďalšie znižovanie miery inflácie je dosiahnuteľné len sprísnením menovej politiky.

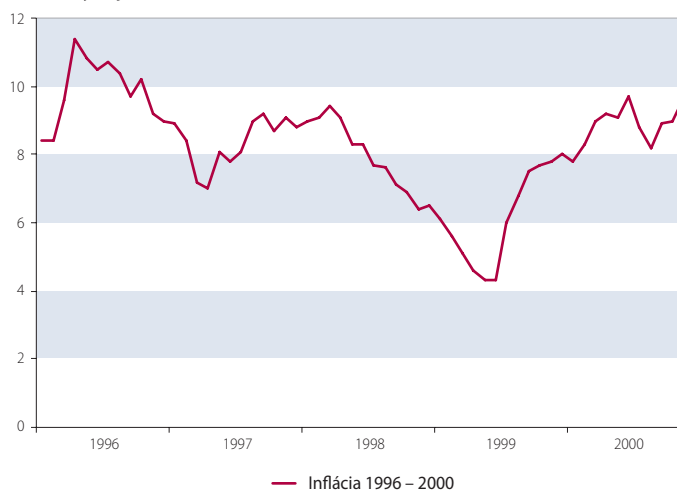
Sledovanie súčasne dvoch menovo-politických cieľov (kontrola množstva peňazí v obehu a sledovanie implicitnej neverejnej depreciačnej trajektórie pre vývoj výmenného kurzu SIT), neumožnilo dostatočne efektívne ukotviť inflačné očakávania v ekonomike. Charakter menovej politiky BoS tak nebol dostatočne zreteľný a vzťah medzi vývojom menových agregátov a vývojom inflácie nebol stabilný. Aj napriek svojim nedostatkom, prispel aplikovaný menovo-politický rámec, doplnený reguláciou kapitálových pohybov, k dlhodobjšiemu poklesu miery inflácie na úroveň tesne pod 5 percent v polovici roku 1999, teda v období pred zavedením DPH do domácej daňovej sústavy (júl 1999). Z grafu 3 je zrejmé, že zavedenie DPH malo výrazne negatívny dopad na vývoj inflácie: výrazne sa zvýšil domáci dopyt v období do konca roku 1999 (s ohľadom na očakávaný ekonomický šok) a súčasne sa výrazne zhoršil vývoj na bežnom účte. V snahe predísť nadmernému znehodnoteniu výmenného kurzu SIT, ako aj v snahe čeliť reálnym dopytovým inflačným tlakom, pristúpila BoS k zvýšeniu úrokových sadzieb.

Prechod na systém výmenného kurzu s kľavými zmenami parít

Počnúc rokom 1996 pristúpila BoS k aplikácii systému výmenného kurzu s pasívne kľavúcou paritou výmenného kurzu, v rámci ktorého sa pohyby výmenného kurzu SIT vyvíjali v súlade s inflačným diferenciálom medzi aktuálnou domácou a zahraničnou mierou inflácie. BoS pritom mieru kľvania ani jej časový harmonogram vopred neoznamovala, pričom s odstupom času bolo zrejmé, že jej veľkosť ovplyvňoval vývoj ex-post inflačného diferenciálu. V grafe 4 uvádzame prehľad vývoja výmenného kurzu SIT v rámci druhého sledovaného obdobia.

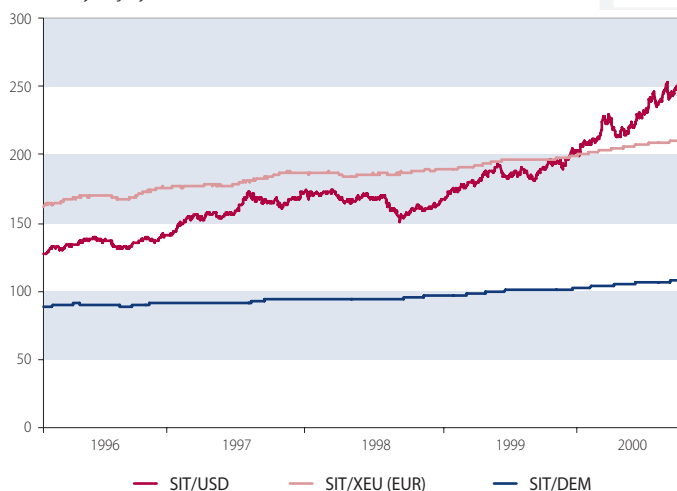
Z grafu 4 je zrejмый trend dlhodobého znehodnocovania výmenného kurzu SIT. Na základe podobnosti vývoja z rokov 1995 a 1999 možno konštatovať, že výmenný kurz ovplyvňoval vývoj inflácie výraznejšie ako menové agregáty a teda,

Graf 3 Vývoj inflácie (1996 – 2000)

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.

Graf 4 Vývoj výmenného kurzu SIT (1996 – 2000)

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.

že v ekonomike Slovinska pôsobil silný prenosový kanál medzi vývojom výmenného kurzu a inflácie. Úspešné napredovanie dezinflačného vývoja si preto vyžadovalo oslabenie tejto silnej väzby prostredníctvom zníženia miery depreciačie⁴ výmenného kurzu (v prípade zachovania vtedajšieho systému výmenného kurzu), prípadne zaфикovaním výmenného kurzu SIT (napríklad na DEM).

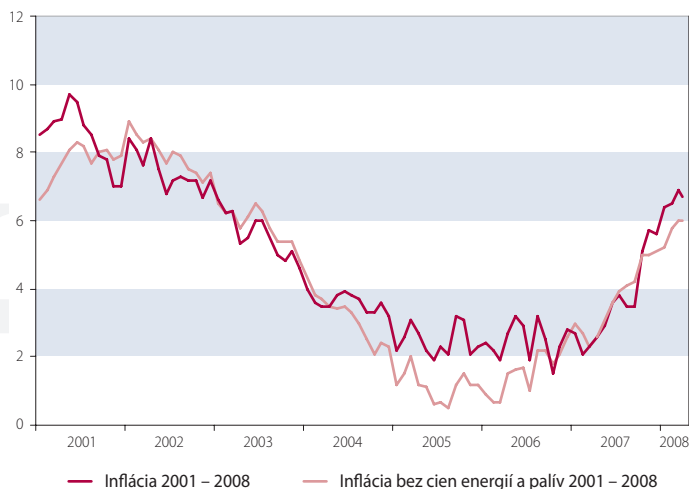
Pri hodnotení charakteru menovej politiky v rámci tejto druhej fázy je dôležité zhodnotiť, či BoS prikladala väčší význam cieľom v oblasti vnútornej alebo vonkajšej rovnováhy. Možno usudzovať, že BoS kládla väčší dôraz na domácu menovú stabilitu, nakoľko si uvedomovala krehkosť dosiahnutej, postupne sa znižujúcej miery inflácie v podmienkach kľavo sa znehodnocujúceho výmenného kurzu⁵ pri súčasnom ignorovaní úrokového transmisného mechanizmu menovej politiky. Postupná stabilizácia miery inflácie pod úrovňou 10 percent však spôsobila koncom roku 2000 zmenu v prioritách BoS a následnej orientácii na ciele v oblasti vonkajšej ekonomickej rovnováhy.

ovplyvňovaná aktuálnym inflačným diferenciálom, t.j. rozdielom medzi aktuálnou domácou a zahraničnou infláciou.

3 Až do roku 2002 boli všetky finančné kontrakty denominované v SIT a s dobou splatnosti prevyšujúcou 30 dní i indexované vzhľadom na TOM (toliarová indexačná doložka – tzv. základná úroková miera ekonomiky). TOM [4] predstavuje ročnú úrokovú mieru, ktorú vypočítava BoS a jej cieľom je chrániť hodnotu finančných aktív a pasív denominovaných v toliaroch. Do júna 1995 sa TOM rovnal miere inflácie za posledný mesiac; od júna 1995 priemernej inflácii za posledné 3 mesiace; od februára 1996 to už bola priemerná inflácia za posledné 4 mesiace; od decembra 1996 za 6 mesiacov; od mája 1997 za 12 mesiacov. Finančné aktíva a pasíva denominované v domácej mene s dobou splatnosti do 30 dní nepodliehajú automatickej revalvácii od septembra 1995. Od júla 2002 už automatickej revalvácii nepodliehajú finančné aktíva a pasíva denomi-

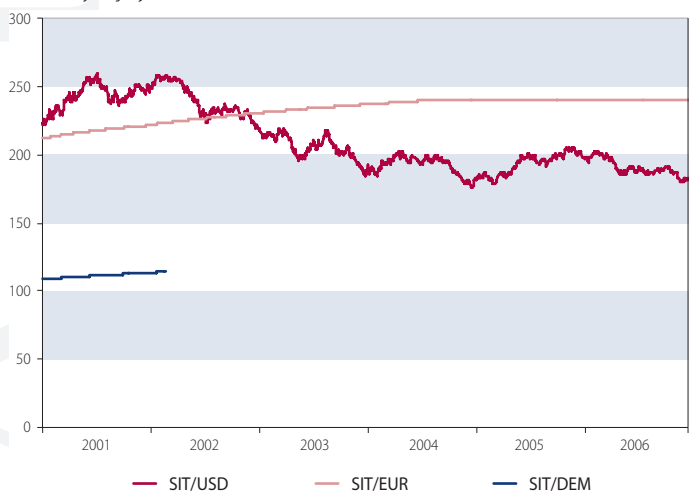

Graf 5 Vývoj inflácie (2001 – 2008)

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.

Graf 6 Vývoj výmenného kurzu SIT (2001 – 2006)

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.

vané v domácej mene so splatnosťou menej ako 1 rok. Finančné aktíva a pasíva denominované v domácej mene so splatnosťou menej nad 1 rok podliehajú aj naďalej automatickej revalvácii úrokovou mierou TOM.

4 V podmienkach využívania systému výmenného kurzu s kľavými zmenami parít sa pritom obvykle zdôrazňuje význam vytvorenia silného úrokového transmisného mechanizmu menovej politiky, ktorý by umožňoval chrániť domácu menu v prípade ekonomických šokov. Ako sme už uviedli, BoS dovtedy vôbec nevyužívala túto podobu transmisného mechanizmu.

5 Pokles miery kľavej devalvácie výmenného kurzu SIT bol výrazne limitovaný pôsobením Balassa-Samuelsonovho efektu v ekonomike Slovinska.

Tretia fáza (2001 – súčasnosť)

Zmeny menovo-politického rámca BoS po roku 2000 sú úzko spojené so začatím prístupového procesu Slovinska na vstup do EÚ. V tejto súvislosti BoS už v roku 1999 pristúpila k odstráneniu väčšiny reštrikcií na kapitálové pohyby, s výnimkou regulácie krátkodobého portfóliového kapitálu s dobou splatnosti do 6 mesiacov (tieto reštrikcie boli zrušené k januáru 2002). Prírodným dôsledkom začatia prístupového procesu bola aj postupná harmonizácia inštrumentária BoS s inštrumentáriom ECB. Samotný prístupový proces ovplyvnil charakter menovej politiky BoS nielen priamo, dôsledkom bilaterálnych rokovaní Slovinska a Európskej komisie, ale aj nepriamo najmä v neskoršom období, keďže aj ostatné bývalé socialistické krajiny sa usilovali o zníženie miery inflácie a dosiahnutie kurzovej stability v snahe splniť kritéria nominálnej konvergenencie pre vstup do HMÚ.

Dôsledkom pretrvávajúceho relatívne vyššej miery inflácie v Slovinsku (v porovnaní s ostatnými stredoeurópskymi tranzitívnymi ekonomikami), ako

aj pod vplyvom negociačných rokovaní s orgánmi EÚ a víziou vstupu do ERM II a neskôr HMÚ, pristúpila BoS v roku 2001 k postupným prípravám na poslednú zásadnejšiu úpravu svojho menovo-politického rámca. BoS v tejto súvislosti priznala obmedzenú schopnosť regulácie vývoja menového agregátu M3 a jeho slabší vplyv na plnenie cieľa cenovej stability, zásadný význam kurzového transmisného mechanizmu v jej menovej politike a súčasne zanedbateľné postavenie úrokového transmisného mechanizmu.

Prechod na neformálne inflačné ciele

Začiatkom roku 2002 uviedla BoS do praxe systém neformálneho inflačného ciele. BoS sa zamerala na miesto ciele konkrétného inflačného cieľa na sledovanie strednodobej inflačnej prognózy, pričom táto stratégia sa opierala o dva piliere (podobne ako v ECB):

- 1) kontrola širšieho menového agregátu (M3) a jeho štruktúry (tento prístup bol konzistentný so stratégiou v predchádzajúcom období) a
- 2) paleta indikátorov (vonkajšia rovnováha a jej determinanty, mzdy, regulované ceny), na základe sledovania ktorých mala BoS korigovať odchýlky vo vývoji menového agregátu M3 od jeho prognózovanej dynamiky rastu.

Nový rámec pre menovú politiku síce znižoval význam menových agregátov v rámci menovej politiky BoS, avšak v menovo-politickej stratégii stále absentovala pre verejnosť čitateľná kategória, ktorá by zreteľnejšie formovala inflačné očakávania. Na druhej strane však pripomíname, že inflácia v Slovinsku nabrala po roku 2001 pozitívny trend dlhodobého znižovania (graf 5), čo možno popri dobrých makroekonomických výsledkoch pripísať na vrub úspešnej príprave Slovinska na vstup do eurozóny.

Výrazné zníženie miery inflácie v Slovinsku možno chápať ako dôsledok koordinovaného postupu BoS a slovinskej vlády. V súvislosti s pripravovaným vstupom Slovinska do ERM II prijali BoS a vláda Program pre vstup do ERM II a prijatie eura. Prezentovali v ňom základné opatrenia zamerané na stabilizáciu miery inflácie pod úrovňou referenčnej hodnoty maastrichtského konvergenčného kritéria. Kľúčovými prvkami tohto materiálu bolo odhodlanie stabilizovať úroveň výmenného kurzu SIT, ako aj záväzok vlády deregulovať úroveň administratívne stanovovaných cien s cieľom neohroziť plnenie inflačného kritéria.

Ďalší významný faktor, ktorý posilnil pôsobenie úrokového transmisného mechanizmu v rámci menovej politiky BoS (jeho pôsobenie bolo v rámci menovej politiky BoS dovtedy veľmi nízke) bolo zrušenie indexovania finančných aktív a pasív denominovaných v domácej mene s dobou splatnosti do 1 roka od júla 2002 (dôsledok úpravy domácich účtovných štandardov). Tento krok výrazne zvýšil transparentnosť domáceho finančného systému a finančných produktov.

Trend dlhodobého znižovania miery inflácie v Slovinsku sa narušil približne od polovice roku 2006, teda v období krátko pred vstupom do HMÚ.

Ešte pred úpravou menovo-politického rámca v roku 2002 začala BoS počnúc rokom 2001 cieľit' implicitne definovanú trajektóriu na znehodnocovanie výmenného kurzu SIT. V tom čase už bol taktiež zreteľný trend poklesu relatívneho významu kvantitatívneho prístupu k realizácii menovej politiky. V pozícii hlavnej nominálnej kotvy menovej politiky, ako aj operatívneho kritéria v rámci transmisného mechanizmu, vystriedal výmenný kurz menové agregáty. Menová politika BoS tak od tohto obdobia nadobudla charakter kurzovej stabilizačnej politiky, dôsledkom čoho bolo možné systém výmenného kurzu využívaného BoS označiť ako systém s aktívne kľzajúcou (*de facto active crawling-peg*) centrálnou paritou výmenného kurzu.

Nová politika výmenného kurzu bola charakteristická postupným znižovaním miery znehodnocovania výmenného kurzu. BoS od tohto obdobia aktívne pôsobila na devízovom trhu, keďže domáce komerčné banky získali neobmedzený prístup k domácej mene formou sedemdňových menových swapov [1], čo umožňovalo BoS úspešne stabilizovať vývoj výmenného kurzu SIT voči EUR. Stabilizačný vplyv na výmenný kurz malo aj udržiavanie vyšších úrokových sadzieb na medzibankovom trhu, v porovnaní s eurozónou.

V grafe 6 uvádzame prehľad vývoja výmenného kurzu SIT, pričom je zrejмый trend postupného znižovania miery znehodnotenia vo vzťahu k EUR, ktorý korešpondoval s poklesom miery inflácie.

V júni 2004 vstúpila SIT do ERM II [6]. Od tohto obdobia až do vstupu Slovinska do HMÚ v januári 2007 zostal výmenný kurz SIT voči EUR nezmenený.

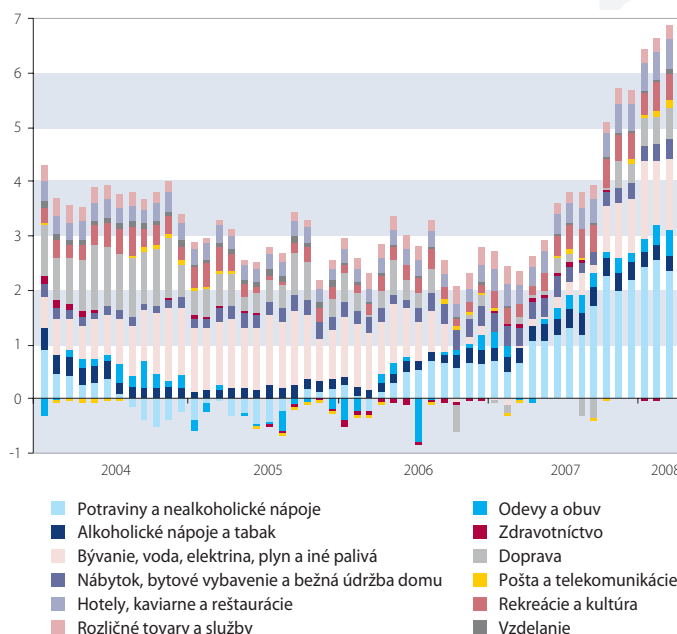
ŠTRUKTÚRA INFLÁCIE V SLOVINSKU V ROKOCH 2004 AŽ 2008

Úspešné uplatňovanie systému neformálneho inflačného cielenia viedlo v Slovinsku k trendu dlhodobého znižovania miery inflácie po roku 2001. Popri tendencii k poklesu sa v rámci tohto obdobia výrazne zmenila štruktúra inflácie. V snahe odhliadnuť od pôsobenia výmenného kurzu na vývoj inflácie v Slovinsku sa zameriame na zhodnotenie najvýznamnejších črt inflačného procesu od obdobia vstupu SIT do ERM II, teda od júna 2004. V grafe 7 uvádzame prehľad vývoja štruktúry inflácie v Slovinsku na báze dekompozície indexu spotrebiteľských cien na dvanásť základných skupín.

V rámci sledovaného obdobia došlo k poklesu vplyvu trhovo determinovaných ako aj regulovaných cien na celkový vývoj inflácie, zatiaľ čo dynamiku rastu cenovej hladiny významne ovplyvnilo pôsobenie externých faktorov, predovšetkým cien ropy (najmä v období marec 2004 až september 2006), čo sa odzrkadlilo aj v raste cien dopravy. V rokoch 2004 až 2006 sa na medziročnej dynamike indexu spotrebiteľských cien výrazne podpísalo zvýšenie nákladov spojených s bývaním (dôsledok deregulácie cien nájomného a energií). Približne od polovice roku 2006 je badateľný trend zvýšenej dynamiky rastu cien potravín. Najmä od obdobia po vstupe Slovinska

do HMÚ tvorí dynamika rastu cien potravín vyše 30 percent celkovej medziročnej zmeny indexu spotrebiteľských cien. Podobne zvýšenú dynamiku približne v rovnakom období zaznamenali aj položky z kategórie bývanie, voda, elektrina, plyn a iné palivá. Je zrejмый, že zvýšenú dynamiku obidvoch skupín v rámci indexu spotrebiteľských cien nie je možné priamo pripísať príprave a neskoršiemu vstupu Slovinska do HMÚ. Rast cien potravín a energií možno v rámci spomínaného obdobia považovať za problém, ktorý tak prekračuje hranice samotného Slovinska. V tejto súvislosti možno ešte pripomenúť, že vstup Slovinska do EÚ spôsobil pokles cien potravín v rokoch 2004 a 2005, pričom tento impulz sa už v roku 2006 vytratil a viedol k zvýšeniu nesezónnych cien potravín počnúc rokom 2006 (v roku 2006 sa

Graf 7 Štruktúra inflácie v Slovinsku (2004 – 2008)

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.

Graf 8 Štruktúra zmien cenovej hladiny v Slovinsku (2004 – 2008)

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.

ceny potravín zvýšili o 2,6 percenta a v roku 2007 o 2,2%). Ďalším faktorom vo vývoji cien potravín bola zmena sezónneho správania sa tejto položky indexu spotrebiteľských cien v roku počnúc 2006, to ovplyvnilo zvýšený podiel tejto skupiny na celkovej inflácii (ceny sezónnych potravín sa v roku 2006 zvýšili o 7,8% a v roku 2007 o 6,5%).

Ďalším významným momentom vo vývoji indexu spotrebiteľských cien v Slovinsku bol vývoj pomeru medzi tými položkami indexu, ktorých ceny sa znížili a položkami, ktorých ceny sa zvýšili. V grafe 8 uvádzame prehľad vývoja pomeru položiek s klesajúcimi a rastúcimi cenami v rámci indexu spotrebiteľských cien.

Z grafu 8 je zrejmé, že pomer klesajúcich a rastúcich cien sa v rámci sledovaného obdobia vyvíjal bez zjavne identifikovateľného vývoja. V tejto súvislosti je však potrebné upozorniť na mesiace november a december roku 2006 a potom v januári 2007, počas ktorých bol podiel klesajúcich a rastúcich cien výrazne v prospech tých položiek indexu spotrebiteľských cien, ktorých ceny sa zvýšili (priemer za tieto 3 mesiace je 67 : 33). Tento pomer patril k jedným z najvyšších v rámci celého sledovaného obdobia od vstupu Slovinska do EÚ, pričom by sme nenašli tri po sebe idúce mesiace s takýmto vysokým pomerom. Hneď vo februári 2007 sa však tento pomer výrazne zmenil (29 : 71).

JEDNORAZOVÝ VPLYV PRIJATIA EURA NA VÝVOJ INFLÁCIE V SLOVINSKU

Slovinsko vstúpilo do HMÚ v januári 2007, pričom počas procesu samotného zavedenia eura do obehu čerpalo zo skúseností krajín, ktoré do euro-

zóny vstúpili už skôr. V záujme hladkého prechodu na euro Slovinsko zaviedlo duálne oceňovanie počas obdobia šiestich mesiacov pred samotným vstupom do eurozóny a viedlo informačnú kampaň zameranú na širokú verejnosť o možných rizikách spojených s prechodom na novú menu.

Medzi jedno z najcitlivejších rizík spojených s prechodom na euro sa často uvádza obava z neprimeraného (neopodstatneného) rastu cien, ku ktorému by mohlo dôjsť v tomto procese. Pre názornosť sme sa zamerali na porovnanie dynamiky vývoja základných položiek indexu spotrebiteľských cien Slovinska počas vybraných časových úsekov po zavedení eura a zistené skutočnosti sme porovnali s vývojom indexov týchto položiek v období od vstupu Slovinska do EÚ až po vstup do HMÚ.

Významné odchýlky v rámci sledovaných období od dva a polročného priemeru pritom možno dávať do súvislosti práve s dopadmi prechodu na euro. Prirodzene nie všetky odchýlky v rámci sledovaných časových úsekov od dlhodobiejšieho priemeru možno považovať za dôsledok prechodu na euro. Preto v rámci hodnotenia nebudeme zohľadňovať cenové pohyby tých položiek indexu spotrebiteľských cien, ktoré by mohli byť dôsledkom pôsobenia sezónnych výkyvov či externých faktorov. V tejto súvislosti preto nebudeme zvažovať cenové pohyby v kategóriách ovocie, zelenina, oblečenie a dovolenky.

V tabuľke 1 uvádzame prehľad vývoja základných položiek indexu spotrebiteľských cien v Slovinsku.

Z tabuľky 1 je zrejmé, že v období december 2006 až február 2007 a december 2006 až jún 2007

Tab. 1 Príspevky položiek spotrebného koša k rastu cien počas obdobia prechodu na euro v Slovinsku

Základné položky indexu spotrebiteľských cien	Máj 2004 – Nov. 2006	Dec. 2006 – Feb. 2007	Dec. 2006 – Jún 2007	Dec. 2006 – Dec. 2007	Dec. 2006 – Apr. 2008
Potraviny a nealkoholické nápoje	100,30	103,60 (2,07)	104,89 (2,36)	107,43 (2,68)	108,88 (3,03)
Alkoholické nápoje a tabak	104,07	105,27	105,61	106,40	106,14
Odevy a obuv	99,98	103,20 (1,19)	101,69 (1,08)	102,24 (1,25)	102,97 (1,13)
Bývanie, voda, elektrina, plyn a iné palivá	107,71	100,10	100,54	102,55	104,36
Nábytok, bytové vybavenie a bežná údržba domu	103,37	105,23	105,16	104,53	104,59
Zdravotníctvo	99,33	100,63	101,20	101,02	100,76
Doprava	103,05	99,93	100,39	100,38	100,92
Pošta a telekomunikácie	100,25	100,57	100,31	100,38	100,85
Rekreácie a kultúra	102,73	102,40 (0,95)	102,44 (0,91)	103,46 (1,06)	103,78 (1,17)
Vzdelanie	105,78	100,83	100,76	101,74	102,58
Hotely, kaviarne a reštaurácie	104,53	106,63	106,63	107,20	107,75
Rozličné tovary a služby	103,06	104,90	103,84	103,71	103,79
Celkový index spotrebiteľských cien	102,75	102,53	102,71	103,55	104,26

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.

Poznámka: Údaje v tabuľke predstavujú indexy odrážajúce dynamiku vývoja danej položky indexu spotrebiteľských cien v rámci uvedeného obdobia. V zátvorkách sú uvedené vplyvy položiek podliehajúce pôsobeniu sezónnych, prípadne externých faktorov vyjadrené v percentuálnych bodoch (podiel týchto položiek na celkovom indexe spotrebiteľských cien predstavuje 13,8).

Tab. 2 Príspevky vybraných položiek k inflácii v dôsledku zavedenia eura

Kategória	Položka	December 2006 – Február 2007		
		Zmena (v p. b.)	Váha (v %)	Príspevok k inflácii (v p. b.)
1111	Reštaurácie a kaviarne	4,26	3,50	0,1491
0561	Tovary pre domácnosť	7,54	1,80	0,13572
1212	Výrobky na osobnú starostlivosť	2,03	1,70	0,03451
0724	Ostatné služby	1,45	1,50	0,02175
0941	Rekreačné a športové služby	3,31	0,90	0,02979
	Spolu		9,40	0,37087

Zdroj: Vlastné výpočty na základe Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.

Poznámka: Údaj o zmene v percentuálnych bodoch predstavuje rozdiel priemerov cenových indexov za obdobie december 2006 až február 2007 a obdobie máj 2004 až november 2006 pre dané položky.

sa vývoj úhrnného indexu spotrebiteľských cien výraznejšie neodlišoval od dlhodobejšieho priemeru reprezentovaného obdobím máj 2004 až november 2006. Celkový dopad na vývoj inflácie spojený s prechodom na euro tak bol výsledkom vzájomného pôsobenia protichodných tendencií vo vývoji základných položiek celkového indexu. Medzi položky, ktoré prispeli k rastu celkového indexu možno zaradiť najmä kategóriu potraviny a nealkoholické nápoje a kategóriu odevy a obuv (v obidvoch kategóriách to platí aj po očistení o sezónne a vonkajšie vplyvy) a ďalej kategóriu nábytok, bytové vybavenie a bežná údržba domu, kategóriu zdravotníctvo, kategóriu hotely, kaviarne a reštaurácie a kategóriu rozličné tovary a služby. Naopak na vývoj inflácie v rámci týchto dvoch časových úsekov pozitívne vplývali najmä kategória bývanie, voda, elektrina, plyn a iné palivá, kategória doprava a kategória vzdelanie.

Možno konštatovať, že najväčšími boli prechodom na euro dotknuté služby, osobitne v kaviarňach a reštauráciách. Ako neobvyklé možno taktiež považovať aj zvýšenie cien v podkategóriách osobných služieb, vybraných druhov opravárenských služieb (oprava domácich spotrebičov), rekreačných a športových služieb.

V tabuľke 2 uvádzame prehľad vývoja indexov tých položiek spotrebného koša, ktorých vývoj bol prechodom na euro najviac negatívne dotknutý a ktorých vplyv na vývoj celkovej inflácie bol relevantný (bez zaradenia položiek dotknutých sezónnymi alebo externými faktormi).

Pri zostavovaní tabuľky 2 sme postupovali tak, že sme pre vývoj jednotlivých podskupín indexu spotrebiteľských cien za obdobie máj 2004 až november 2006 a obdobie december 2006 až február 2007 vypočítali priemerné hodnoty a štandardné odchýlky. Správanie cenového indexu v období prechodu Slovinska na euro sme označili ako neštandardné (t. j. konkrétny index nesledoval predpokladanú trajektóriu danú predchádzajúcim dlhodobjším vývojom), ak odchýlka indexu v období prechodu na euro od dlhodobého priemeru výrazne prevyšovala štandardnú odchýlku.

Na základe takéhoto prístupu sme identifikovali celkovo päť podskupín indexu spotrebiteľských cien, ktoré sa bezprostredne v čase prechodu na euro správali atypicky (ich dynamika sa oproti dlhodobému priemeru výraznejšie zvýšila⁶). Podiel týchto podskupín na celkovom spotrebnom koši predstavoval 9,4 percenta a celkový dodatočný prínos (popri prínose indikovanom dlhodobým priemerom) k vývoju inflácie v období december 2006 až február 2007 predstavoval v priemere 0,37 percentuálneho bodu.

Na základe analýzy vývoja inflácie v Slovinsku v rokoch 2004 až 2008 možno konštatovať, že nárast dynamiky cien, zaznamenaný predovšetkým v roku 2007, nesúvisel priamo so vstupom Slovinska do HMÚ. Pod tento negatívny vývoj sa podpísalo pôsobenie predovšetkým tých faktorov (sezónnych a externých), na ktoré samotné prijatie eura nemalo vplyv. Analýza inflačných aspektov v krátkom a bezprostrednom období v čase prijímania eura naznačila, že vplyv tejto zásadnej zmeny na vývoj v domácom cenovom okruhu bol zanedbateľný.

V súvislosti so vstupom Slovenska do HMÚ v januári 2009 je preto pri analýze inflačných dopadov prijatia eura veľmi dôležité zodpovedne eliminovať pôsobenie tých proinflačných faktorov, ktoré s touto zmenou priamo nesúvisia. Na základe skúsenosti (nielen z príkladu Slovinska) však možno predpokladať, že okamžité dopady zavedenia eura na vývoj inflácie na Slovensku budú minimálne. Tým samozrejme nie je možné vylúčiť, že v strednodobom horizonte dôjde k zrýchleniu procesu konvergencie cenovej hladiny na Slovensku k cenovej hladine v krajinách HMÚ.

Na druhej strane je však potrebné pripomenúť, že rast cenovej hladiny je popri vnútorných mechanizmoch slovenskej ekonomiky (konkurencia, ekonomický rast, zdravé podnikateľské prostredie a pod.) ovplyvňovaný aj exogénnymi faktormi (trend rastu cien potravín, energií a pod.), ktorých pôsobenie je v podmienkach spoločnej menovej politiky realizovanej zo strany ECB pomerne ťažko eliminovať.

6 Prírodné aj v tomto prípade sme nezohľadňovali tie položky indexu spotrebiteľských cien, ktorých vývoj mohol byť ovplyvnený či už sezónnymi alebo externými faktormi.

Literatúra:

1. Bank of Slovenia: Annual Reports 1996 – 2006.
2. Bank of Slovenia: Exchange Rate Statistics 1991 – 2006.
3. Bank of Slovenia: Inflation Statistics 1992 – 2008.
4. Bank of Slovenia: Monthly Bulletins 1997 – 2008.
5. BOFINGER, P. – WOLLMERSHAUSER, T.: Managed Floating: Understanding the New International Monetary Order, Discussion Paper No. 3064, CEPR, London 2001.
6. European Central Bank: Convergence reports. May 2006, December 2006, May 2007, May 2008.

Návšteva prezidenta ECB Jean-Clauda Tricheta v Bratislave

Prezident Európskej centrálnej banky (ECB) Jean-Claude Trichet navštívil v dňoch 21. a 22. septembra 2008 Bratislavu. Dôvodom jeho návštevy boli aktivity súvisiace s vyvrcholením príprav na zavedenie eura v Slovenskej republike.

V nedeľu 21. septembra prezident Trichet slávnostne odhalil transparent, zmenšenú verziu veľkého pútača umiestneného na budove ústredia Národnej banky Slovenska, na ktorom dominuje motív najznámejšej z mincí jednotnej meny – 1 €. „Vystavujeme ju s hrdosťou, pretože symbolizuje historickú udalosť, ktorá nás posúva do novej éry a stáva sa symbolom nového obrazu Slovenska,“ povedal guvernér Národnej banky Slovenska Ivan Šramko vo svojom otváracom príhovore.

Prezident Trichet pri tejto príležitosti odovzdal guvernérovi Národnej banky Slovenska Ivanovi

Šramkovi šestnástu eurohviezdu, symbol nového člena Eurosyntému. Svoje vystúpenie ukončil slovami: „Veľmi sa teším, že už čoskoro privítame Slovensko v eurozóne.“

Prezident ECB zároveň otvoril výstavu Európskej centrálnej banky s názvom Výstava o eure, ktorá je inštalovaná v priestoroch Národnej banky Slovenska a prístupná verejnosti do 15. januára 2009 v pracovných dňoch od 9.00 do 17.00 h. Cieľom výstavy je zaujímavým a interaktívnym spôsobom zvýšiť informovanosť verejnosti o eurových bankovkách a minciach a ich ochranných prvkoch.

Slávnostné odhalenie transparentu s motívom 1-eurovej mince

Eurohviezda symbolizuje členstvo národnej banky v Eurosyntéme

Slávnostné otvorenie výstavy ECB

Od slovenskej koruny k euru

V pondelok 22. septembra prezident Trichet vystúpil na medzinárodnej konferencii s názvom Slovakia Euro Changeover Conference, ktorú zorganizovala vláda Slovenskej republiky a Národná banka Slovenska s podporou Európskej komisie a Európskej centrálnej banky. Hlavným cieľom konferencie bolo zvýšenie informovanosti a dialógu o otázkach súvisiacich s prijatím eura na Slovensku. Počas konferencie vystúpili s prejavmi okrem prezidenta ECB Jeana-Clauda Tricheta a guvernéra NBS Ivana Šramka aj predseda vlády

SR Robert Fico, eurokomisár pre hospodárske a menové záležitosti Joaquín Almunia, minister financií SR Ján Počiatek a ďalší významní zahraniční hostia a domáci predstavitelia verejnej a súkromnej sféry.

Slovenská republika je v poradí štvrtou krajinou z nových členských štátov Európskej únie, ktorá prijme euro, a to presne desať rokov po zavedení eura na peňažnom trhu. Podobné aktivity súvisiace so vstupom krajiny do eurozóny sa uskutočnili v Slovinsku, na Cypre a na Malte.

Guvernér NBS I. Šramko a prezident ECB J.-C. Trichet na konferencii

Konferencia sa konala v historických priestoroch Reduty

O skúsenostiach so zavedením eura hovoril guvernér Rakúskej národnej banky Ewald Nowotný

Počas rokovania konferencie sa uskutočnila tlačová konferencia

Foto: Pavel Kochan

Vystúpenie guvernéra NBS Ivana Šramka

na Konferencii o zavedení eura na Slovensku dňa 22. 9. 2008

Euro je pre Slovensko ďalším významným krokom v procese európskej integrácie, pretože spoločná mena predstavuje pre nás Európanov dôležitý symbol vzájomného zblížovania bez bariér. Prípravy na zavedenie eura na Slovensku sa začali ešte pred vstupom Slovenskej republiky do Európskej únie. Prvé seriózne analýzy sa uskutočnili už v roku 2002. Po zhodnotení všetkých aspektov vyplynulo, že celkové výhody zavedenia eura z dlhodobého hľadiska výrazne prevažujú nad jeho možnými nevýhodami. Nasledovalo vytvorenie Stratégie prijatia eura na Slovensku, ktorú slovenská vláda schválila v roku 2003.

Keď sme v roku 2004 vstúpili do Európskej únie, len málokto naozaj veril, že o pár rokov sa nám podarí vstúpiť aj do eurozóny. Slovensko je však jednou z mála nových členských krajín Európskej únie, ktorá sa konzistentne držala svojich plánov a nemusela meniť plánovaný termín vstupu do menovej únie. Dnes je táto skutočnosť reálnejšia ako kedykoľvek predtým. Slovensko sa už čoskoro stane 16-tou krajinou, ktorá zavedie euro ako svoju domácu menu.

Vstup Slovenska do eurozóny nie je vôbec náhodný. Je prirodzeným vyvrcholením snaženia tvorcov hospodárskej politiky za posledných desať rokov, ktoré vytvorili pevný základ prostredníctvom dôležitých reforiem v oblasti financií, daní aj sociálnych vecí.

Zavedenie eura je jednou zo strategických úloh centrálnej banky, ktorá od samého začiatku prezentovala svoju podporu zavedeniu novej meny. Prípravný proces prechodu na euro sme naštartovali v dostatočnom časovom predstihu. Naša snaha sa primárne sústreďovala na splnenie

maastrichtských kritérií. Pri troch z nich niesla časť zodpovednosti aj centrálna banka: za inflačné kritérium mala hlavnú zodpovednosť NBS, pri splnení úrokového a kurzového kritéria sme zodpovednosť zdieľali s vládou SR. V roku 2005 sme zaviedli režim inflačného cielenia, ktorý sa onedlho zmenil na o niečo odlišný spôsob výkonu menovej politiky – inflačné cielenie v podmienkach ERM II.

Spoločná snaha vlády SR a Národnej banky Slovenska bola úspešná a podarilo sa nám splniť všetky prísne kritériá potrebné na prijatie eura. Dovolím si tvrdiť, že kritériá sme splnili bez akýchkoľvek negatívnych vedľajších vplyvov, akými sú napríklad administratívne potlačená inflácia alebo umelé posilňovanie koruny. Potvrdila to aj konvergenčná správa Európskej komisie, zverejnená dňa 7. mája, podľa ktorej Slovensko plní maastrichtské kritériá udržateľne, a preto sme dostali zelenú na vstup do eurozóny. Dňa 8. júla prijala Rada ministrov hospodárstva a financií EÚ definitívne rozhodnutie o začleníení Slovenska do eurozóny a určila konverzný kurz koruny voči euru.

Súbežne s nastavením hospodárskej politiky sa robili aj praktické prípravy na príchod novej meny. V roku 2005 bol schválený Národný plán prijatia eura, ktorý vypracovali spoločne Národná banka Slovenska a Ministerstvo financií SR v úzkej spolupráci s ďalšími ústrednými orgánmi a aj súkromným sektorom. NBS pri realizácii národného plánu zodpovedá najmä za prípravu finančného sektora a za informačnú kampaň pre širokú verejnosť.

V oblasti finančného sektora sú kľúčové zmeny v medzibankovom platobnom systéme, úpravy informačných systémov a koordinácia hlavne medzi bankami. V súčasnosti sú už naplno rozbehnuté

aktivity súvisiace s predzásobením a výmenou peňazí. V lete sa začala razba našich eurových mincí v mincovni Kremnica, ktorá je najstaršou nepretržite fungujúcou mincovňou na svete. A bude prvá z mincovní nových členských krajín Únie, ktorá vyrazí eurové mince. I keď zakladajúce krajiny eurozóny mali na razbu mincí tri roky, noví členovia vstupujúci systémom veľký tresk to musia stihnúť približne za pol roka. Vďaka dôkladným prípravám a entuziazmu viacerých našich kolegov ide všetko podľa plánu. Bolo to veľmi náročné rozhodnutie, mincovňa musela vyhovieť náročným podmienkam – skladovacím, kontrolným a tiež bezpečnostným.

V septembri tohto roku sa rozbehlo predzásobovanie bánk eurovými bankovkami a mincami, ktoré bude onedlho pokračovať aj sekundárnym predzásobením klientov bánk eurovým obeživom. Celý proces výmeny obeživa je mimoriadne náročný predovšetkým z logistického a bezpečnostného hľadiska.

Druhá kľúčová úloha NBS spočíva v zabezpečení informačnej kampane. S každou zmenou sa spájajú rôzne obavy, najmä ak sa zmena týka peňazí. Na zmenu meny je potrebné občanov pripraviť a presvedčiť ich o pozitívach vstupu do eurozóny. Považovali sme za dôležité vybudovať sympatie a dôveru ľudí v novú menu. Uskutočnili sme všetky najdôležitejšie kroky, aby sme tieto ciele splnili. Ľudia majú možnosť získať informácie o eure na oficiálnej stránke www.euromena.sk alebo na bezplatnej infolinke, ktorých využívanie od začiatku roka plynulo rastie. Spoločne s ministerstvom financií sme zrealizovali už päť vln celoplošnej mediálnej informačnej kampane. Osobitnú pozornosť venujeme citlivým skupinám obyvateľstva. Od začiatku roka 2008 NBS uskutočnila už viac ako 120 seminárov a školení, na ktorých bolo vyškolených vyše 2000 multiplikátorov. Spolu s ministerstvom financií sme vydali a distribuovali viac ako milión rôznych informačných publikácií, z toho viaceré boli vydané aj v jazykoch najväčších národnostných menšín. Distribuovali sme viac ako 400 tisíc publikácií Európskej komisie a Európskej centrálnej banky.

Priebežným výsledkom tejto snahy je, že už približne 80 percent obyvateľov SR sa cíti byť dobre informovanými o eure. Nakoľko vstupujeme do intenzívnejšej fázy informačnej kampane, veríme, že ku koncu roka 2008 ich bude ešte viac. Dôležité je tiež to, že už nestretnete občanov Slovenska, ktorým by úplne chýbali informácie o eure.

Mimoriadne dôležité na to, aby sa ľudia s novou menou stotožnili, je dôkladná ochrana spotrebiteľov. Občania väčšiny krajín eurozóny sa obávajú skrytého nárastu cien pri príchode novej meny. Jedným z dôležitých prvkov ochrany spotrebiteľa je dvojaké zobrazovanie cien. To má na Slovensku zo zákona veľmi široký rozsah. Samozrejme, akékoľvek pravidlá by nemali nádeje na úspech, keby sme nemali dostatočne silnú konkurenciu na trhoch, ktorú je preto treba ďalej posilňovať. Treba tiež zdôrazniť, že náklady na prechod na euro si každá inštitúcia hradí sama, takže podniky a obchody ich nemôžu jednorazovo preniesť na spotrebiteľov.

Našou ďalšou zbraňou proti zvýšeniu cien pri prechode na euro je Etický kódex. Mnoho podnikateľských subjektov na Slovensku sa dobrovoľne zaviazalo, že ho budú dodržiavať, čím sa zriekli akejkoľvek možnosti zneužiť konverziu meny na vlastné bezdôvodné obohatenie. Zabrániť neodôvodnenému rastu cien pomôžu aj objektívne informácie o vývoji cien, ktoré nezávisle od seba zbierajú Združenie slovenských spotrebiteľov a Štatistický úrad SR.

V nasledujúcom období nás čakajú ďalšie dôležité úlohy, najmä dôkladná príprava finančného sektora a dokončenie distribúcie eurových peňazí a zabezpečenia výmeny hotovosti.

Zavedenie eura zásadne zmení aj postavenie Národnej banky Slovenska. Národná banka už nebude určovať úrokové sadzby ani ovplyvňovať výmenný kurz. Všetky kompetencie v oblasti menovej politiky prejdú na Európsku centrálnu banku. To však neznamená, že by sme úplne strácali kontrolu nad nastavením menových podmienok. Národná banka Slovenska sa už teraz intenzívne pripravuje na zapojenie do činnosti Eurosystemu na všetkých úrovniach spolupráce, vrátane môjho členstva ako guvernéra NBS v Rade guvernérov ECB. Týmto sa budeme spolupodieľať na rozhodovaní o menovej politike v celej eurozóne. Zároveň je potrebné uviesť, že ECB je centrálna banka s mimoriadnou reputáciou a jasným zameraním prioritne na boj s infláciou. Svojou činnosťou za 10 rokov jasne preukázala veľkú profesionalitu a schopnosť prispieť svojimi menovopolitickými opatreniami k cenovej stabilite, k stabilite celého finančného sektora v eurozóne a aj vo svete.

Z pohľadu na lokálny záujem svojej krajiny sa musíme preorientovať na globálny pohľad – tak aby rozhodnutia boli optimálne pre celú eurozónu. Toto je pre nás všetkých veľká výzva a zodpovednosť.

Veľké množstvo činností bude Národná banka Slovenska v budúcnosti uskutočňovať síce podobne ako doteraz, ale v spolupráci alebo na základe rozhodnutí Európskej centrálnej banky. Sem patrí najmä zabezpečenie plynulého hotovostného peňažného obehu, operácie na voľnom trhu, prípadné devízové intervencie a účasť na správe spoločných devízových rezerv.

Zo súčasných kompetencií NBS bude čoraz väčší význam naberať dohľad nad celým finančným trhom. Súčasné obrovské turbulencie na finančných trhoch len potvrdzujú, aký dôležitý je pre krajinu kvalitný a dopredu hľadiaci dohľad. Naďalej tiež budeme prevádzkovať medzibankový platobný systém, medzi naše úlohy patria aj niektoré štatistické zisťovania, legislatíva vo finančnom sektore či aplikovaný ekonomický výskum.

Tým, že zavedieme euro, sa však naše poslanie nekončí. Budeme sa musieť ďalej snažiť o zdravé a zodpovedné nastavenie hospodárskej politiky, aby sme vedeli naplno využiť potenciál a príležitosti, ktoré so sebou euro prináša. Verím, že prechod na euro zvládneme hladko a k spokojnosti čo najväčšieho počtu obyvateľov Slovenska.

Konkurencia na slovenskom bankovom trhu

Ing. Kristína Kočišová, PhD.

Ekonomická fakulta, Technická univerzita v Košiciach

Konkurenciu môžeme definovať ako proces, v ktorom sa stretávajú rôzne záujmy jednotlivých subjektov na trhu. V závislosti od rôznych kritérií rozlišujeme konkurenciu na strane ponuky a dopytu, cenovú a necenovú konkurenciu, dokonalú a nedokonalú konkurenciu a pod.

Dokonalá konkurencia predstavuje úplne rovnaké podmienky pre všetkých účastníkov na trhu. Ide o konkurenciu medzi veľkým počtom výrobcov, ktorých produkcia je rovnaká. V odvetví existuje možnosť voľného vstupu do odvetvia a výstupu z neho. V prípade dokonale konkurenčného trhu žiaden výrobca ani spotrebiteľ nie je dostatočne veľký na to, aby dokázal ovplyvniť trhovú cenu. Jedinou metódou konkurenčného boja je znižovanie výrobných nákladov, čím sa pri rovnakej predajnej cene zvyšuje zisk výrobcu. Dokonalá konkurencia však v reálnej hospodárskej praxi neexistuje¹.

¹ Príspevok vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/3815/06.

V reálnej ekonomickej praxi sa stretávame s nedokonalou konkurenciou, ktorá môže nadobúdať tri základné formy: monopolistická konkurencia, oligopol a úplný monopol. V prípade nedokonalého konkurenčného trhu je aspoň jeden predávajúci alebo kupujúci dostatočne veľký na to, aby ovplyvnil trhovú cenu. Monopolistická konkurencia je charakterizovaná veľkým počtom predávajúcich, ktorí dodávajú na trh podobné tovary, nie však dokonalé substitúty. Na takomto trhu môže mať každá firma určitý vplyv na cenu svojho produktu. Oligopol je stav nedokonalkej konkurencie, pri ktorej je nejaké odvetvie ovládané malým počtom predávajúcich. Monopol predstavuje takú trhovú štruktúru, pri ktorej daný tovar dodáva na trh iba jedna firma [1].

Konkurencia je žiaducim javom na každom trhu, aj na trhu bankových produktov a služieb. Konkurencia predstavuje pre každú banku vonkajšie sily, ktoré ju nútia rozširovať a skvalitňovať bankové služby, inovovať svoje produkty, pričom jej bránia neprimerane zvyšovať ceny ponúkaných produktov a služieb. Preto cieľom príspevku bude analyzovať úroveň konkurencie na slovenskom bankovom trhu a porovnať jej úroveň v medzinárodnom kontexte.

MERANIE KONKURENCIE

Konkurencia na trhu je väčšinou meraná nepriamo, a to prostredníctvom koncentrácie. Pojem koncentrácia je možné chápať v dvoch rovinách [2]:

- Koncentrácia ako stav, t. j. zo statického hľadiska predstavuje označenie štruktúry odvetvia v danom časovom momente, pre ktorú je charakteristické malé množstvo podnikov s veľkou trhovou silou. Hraničnú situáciu predstavuje monopol, ale často sa vyskytujúcou koncen-

trovanou trhovou štruktúrou je aj existencia jedného dominantného podniku a viacerých malých, prípadne závislých podnikov.

- Koncentrácia ako proces, t. j. z pohľadu dynamiky vývoja trhu predstavuje znižovanie počtu samostatne a nezávisle sa rozhodujúcich podnikov na trhu v danom časovom období, čo zároveň predstavuje rast trhovej sily existujúcich podnikov.

Proces koncentrácie môže prebiehať dvoma spôsobmi. Prvý spôsob procesu koncentrácie predstavuje interný rast podniku, a to prostredníctvom priamych investícií vlastných zdrojov do podnikania. Tento proces je považovaný za prirodzený spôsob vzniku koncentrácie na trhu. Rast z vnútra podniku je pomalší a menej traumatický, pretože nové činnosti sa do podniku integrujú postupne. Rýchlosť ich zavádzania je podmienená tvorbou vlastných zdrojov a adaptáciou zamestnancov na strategickú zmenu. Prirodzený vývoj trhovej štruktúry sa prejavuje aj v tom, že dochádza k prirodzenému zániku slabších podnikateľských subjektov na trhu bez toho, aby trhovo silnejšie subjekty zneužívali svoje postavenie na ich úkor [3].

Druhý spôsob procesu koncentrácie predstavuje externý rast podniku, a to prostredníctvom kombinácie vlastných zdrojov a schopností s iným podnikom. Ide predovšetkým o úplnú integráciu dvoch alebo viacerých podnikateľských subjektov, prostredníctvom zlúčenia (akvizície) alebo splynutia (fúzie), v dôsledku čoho sa celkový počet podnikov v odvetví znižuje. K externému rastu môže dochádzať aj získaním rozhodujúceho majetkového podielu na inom podnikateľskom subjekte, alebo rozvíjaním rôznych foriem kooperačných väzieb, pričom nie je rozhodujúce, či sa celkový počet podnikov v odvetví znižuje, ale

2 Multiplikatívny faktor 10 000 zodpovedá percentuálnemu vyjadreniu trhových podielov jednotlivých firiem.

skutočnosť, že samostatné rozhodovanie aspoň jedného z nich je týmto procesom obmedzené, v dôsledku čoho sa stal jeden zo subjektov závislým subjektom. Zúčastnené subjekty tak prijímajú rozhodnutia do značnej miery koordinovane, s podobnými dôsledkami, ako by ich prijímal jeden úplne integrovaný subjekt [3].

Nadmerná koncentrácia môže znižovať úroveň konkurencie na trhu. Preto štát (prostredníctvom regulačných orgánov) venuje veľkú pozornosť sledovaniu úrovni koncentrácie a jej potenciálnym zmenám, ktoré vznikajú v dôsledku akvizícií a fúzií.

V ekonómii, trhová koncentrácia predstavuje funkciu počtu firiem a ich individuálneho podielu na celkovej produkcii trhu. [4]

V praxi sa na meranie koncentrácie používajú indexy koncentrácie. Medzi najčastejšie používané indexy patria index CR3, CR5, Herfindahlov index a Hirschmanov index.

- CR3 index predstavuje podiel troch firiem s najvyšším objemom sledovanej položky na celkovom objeme sledovanej položky vo vybranom odvetví, pričom do výpočtu vstupujú len inštitúcie, v ktorých je hodnota danej položky kladná.
- CR5 index je ukazovateľom podielu piatich firiem s najvyšším objemom sledovanej položky na celkovom objeme sledovanej položky v danom odvetví, pričom do výpočtu vstupujú iba inštitúcie s kladnou hodnotou danej položky.
- Herfindahlov index je definovaný ako súčet druhých mocnín podielov jednotlivých firiem na celkovom objeme sledovanej položky vyjadrený v percentách, kde do výpočtu vstupujú iba firmy s kladnou hodnotou danej položky. Tento index patrí medzi štandardne uznávané metodiky hodnotenia absolútnej koncentrácie v odvetví. Pri výpočte index zohľadňuje počet firiem v odvetví a ich podiel na trhu. Analytické vyjadrenie Herfindalovho indexu má tvar [5]:

$$H = h(q_1, q_2, \dots, q_n) = \sum_{k=1}^n \left(\frac{q_k}{Q} \right)^2 = \sum_{k=1}^n r_k^2 \quad (1)$$

kde: h – reálna funkcia n premenných, $R^n \rightarrow R$,
 n – počet firiem v odvetví,
 q_k – hodnota sledovanej položky k -tej firmy, $k = 1, \dots, n$,
 Q – hodnota sledovanej položky odvetvia,
 r_k – podiel k -tej firmy na sledovanej položke odvetvia.

Hodnoty indexu sa pohybujú v intervale $\langle 1/n; 1 \rangle$, pričom pri hodnote $H=1/n$ hovoríme o dokonalom rozdelení trhu a pri $H=1$ hovoríme o monopole. Nízka hodnota indexu indikuje konkurenčné prostredie bez dominantného hráča. Ak majú všetky firmy na trhu rovnaký podiel, potom prevrátená hodnota indexu predstavuje počet firiem daného odvetvia na trhu. Pokles hodnoty Herfindahlovho indexu predstavuje pokles trhovej sily a teda rast konkurencie na trhu. Keďže hodnoty indexu sú v prípade odvetvia s veľkým počtom

firiem pomerne nízke používa sa vyjadrenie indexu pre násobené vhodným multiplikačným faktorom. Hodnoty indexu môžu byť interpretované nasledovne [6]:

- Ak je $H < 1\,000$, potom hovoríme o nekoncentrovanom trhu.
- Ak je $1\,000 < H < 1\,800$, potom hovoríme o mierne koncentrovanom trhu.
- Ak je $H > 1\,800$, potom je trh vysoko koncentrovaný.
- Koncentrácia v bankovom sektore môže byť meraná aj Hirschmanovým indexom, ktorý je definovaný ako:

$$\text{Hirschmanov index} = \frac{\sqrt{\sum_{k=1}^n (q_k/Q)^2} - \sqrt{1/n}}{1 - \sqrt{1/n}} \quad (2)$$

kde: (q_k/Q) – trhoví podiel firmy q_k v danom odvetví na základe zvoleného kritéria,

n – počet firiem na trhu v analyzovanom odvetví.

Index môže nadobúdať hodnoty od 0 do 1. Ak je hodnota indexu rovná jednej, potom index naznačuje maximálnu koncentráciu. Ak je hodnota indexu rovná nule, potom sú firmy v ekonomike, resp. v odvetví rovnomerne rozdelené. V prípade tohto indexu hodnota intervalu nezávisí od počtu firiem v odvetví. Hodnota tohto indexu je ľahšie interpretovateľná, pretože sa pohybuje z intervalu od 0 do 1, teda napríklad hodnotu indexu 0,085, t. j. 8,5% môžeme interpretovať ako nízku koncentráciu na trhu.

KONKURENCIA NA SLOVENSKOM BANKOVOM TRHU V MEDZINÁRODNOM KONTEXTE

Ekonomický rast Slovenskej republiky je ovplyvňovaný celým radom faktorov, medzi ktoré patrí aj vývoj na slovenskom bankovom trhu. V súčasnosti pôsobí na slovenskom bankovom trhu 26 komerčných bánk, ktoré priamo prispievajú k tvorbe hrubého domáceho produktu, pričom sa na jeho tvorbe podieľajú hodnotou približne 3%. Okrem tohto priameho dopadu na tvorbu HDP môžeme hovoriť aj o nepriamom dopade. Rozvoj v oblasti poskytovania a dostupnosti úverov, či už v oblasti individuálnych alebo firemných klientov, priaznivo vplýva na kvalitu podnikateľského prostredia, ktorú prostredníctvom Indexu podnikateľského prostredia (IPP) pravidelne vyhodnocuje Podnikateľská aliancia Slovenska.

Na druhej strane sa priaznivé ekonomické prostredie a zvýšená ekonomická aktivita podnikateľských subjektov a spotrebiteľov prejavujú aj v hospodárení bankových subjektov. V roku 2007 dosiahli banky na Slovensku čistý zisk vo výške viac ako 17 miliárd korún. Najväčší príspevok ku kladnej hodnote čistého zisku mal predovšetkým rast úrokových výnosov a hodnota výnosov z poplatkov. Dynamika medziročného rastu vkladov aj úverov zaznamenala aj v roku 2007 mierne zrýchlenie. Medziročný rast úverov prevyšoval ku kon-

3 Medziročný rast úverov retailu (28%), medziročný rast úverov podnikom (21%), medziročný rast úverov verejnej správy (22%), medziročný rast úverov nerezidentom (75%) [7].

4 Medziročný rast vkladov a prijatých úverov od retailu (14%), medziročný rast vkladov a prijatých úverov od podnikov (9%), medziročný rast vkladov a prijatých úverov od verejnej správy (28%), medziročný rast vkladov a prijatých úverov od nerezidentov (60%) [7].

5 [8] Porovnanie ročných nákladov..., 2008.

cu roka 2007 vo všetkých segmentoch hodnotu 20 %³. Rovnako aj na strane bankových vkladov bola medziročná miera rastu pomerne vysoká⁴.

Rastúci dopyt po vkladových a úverových produktoch zo strany klientov vedie banky k tomu, aby sa snažili presadiť svoje produkty v silnom konkurenčnom prostredí. Konkurencia na trhu je väčšinou meraná nepriamo, a to prostredníctvom koncentrácie. Vyššia miera koncentrácie je prejavom nerovnomerného rozdelenia subjektov na trhu, ktoré je sprevádzané znížením konkurencie. Naopak nižšia miera koncentrácie znamená rovnomernejšie rozdelenie subjektov v ekonomike, čo sa prejavuje vyššou konkurenciou na danom trhu.

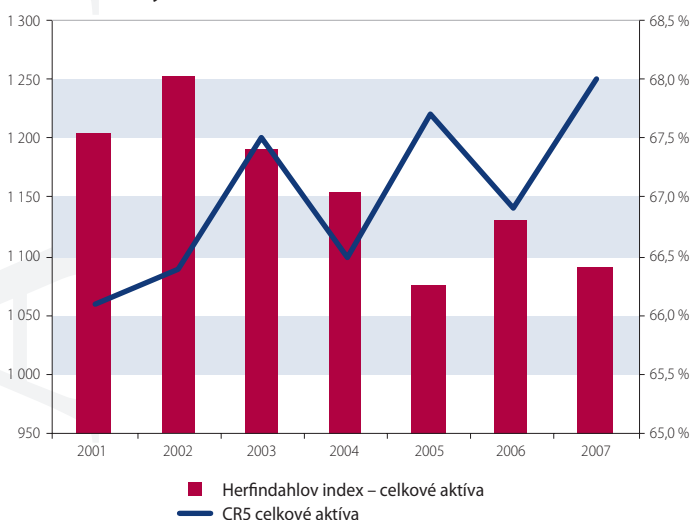
V poslednom období sa stretávame s protichodnými názormi pri hodnotení konkurencie na slovenskom bankovom trhu. Z pohľadu bankárov je konkurencia na slovenskom trhu silná. Silná konkurencia bráni vysokému a neopodstatne-

nému rastu poplatkov, čím pri stagnujúcej, resp. mierne rastúcej úrovni úrokových marží spôsobuje pokles ziskov bánk. Preto sa banky snažia vychádzať svojim klientom v ústrety a upravujú podmienky poskytovaných produktov a služieb podľa ich požiadaviek. Rovnako sa môžeme stretávať s názormi, že po prijatí eura sa konkurencia na slovenskom bankovom trhu ešte zosilní. Dôvodom je možnosť čerpania úverov, resp. ukladania vkladov aj do bánk v iných členských krajinách EÚ. Keďže úrokové sadzby sa odvíjajú od oficiálnej úrokovej sadzby Európskej centrálnej banky, môžeme predpokladať, že nástrojmi na získanie konkurenčnej výhody budú hlavne doplnkové služby, výška poplatkov a ochota prispôsobiť poskytované produkty a služby požiadavkám klienta.

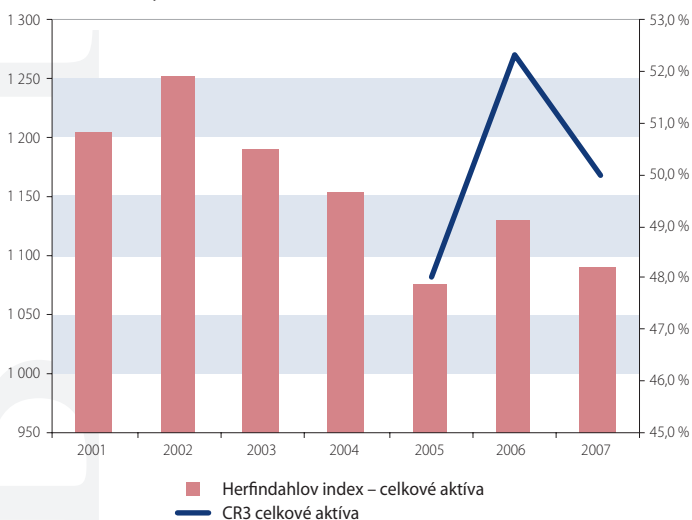
Na druhej strane sa niekomu môže zdať, že banky sú v oblasti poskytovania finančných služieb na trhu subjektmi, ktoré sa vyznačujú charakteristikami oligopolu. Toto oligopolné postavenie na trhu im umožňuje zneužiť situáciu vo svoj prospech a stanovovať neprímerne vysoké poplatky za poskytované služby. Napríklad na základe správy Slovenskej bankovej asociácie⁵ môžeme vidieť, že klient na Slovensku zaplatí za vedenie svojho bežného účtu až 0,65 % z priemernej mesačnej mzdy. Táto hodnota sa niekomu môže zdať vysoká, avšak stále predstavuje najnižšie poplatky v rámci krajín V4, pričom môžeme sledovať trend mierne klesajúceho podielu hodnoty poplatkov na priemernej mzde v ekonomike.

Áká je teda situácia na Slovensku? Je úroveň konkurencie postačujúca, alebo sa slovenský bankový trh môže považovať za silne koncentrovaný? Čo sa týka medzinárodnej komparácie, je koncentrácia na slovenskom bankovom trhu (ako prvej krajiny zo skupiny V4, ktorá prijme euro ako svoju národnú menu) vyššia alebo nižšia ako v ostatných krajinách skupiny V4? Odpoveď na tieto otázky môžeme získať keď na vyhodnotenie úrovne konkurencie využijeme indexy koncentrácie.

Graf 1a Vývoj hodnoty Herfindahlovho indexu a CR5 indexu na trhu celkových aktív

Graf 1b Vývoj hodnoty Herfindahlovho indexu a CR3 indexu na trhu celkových aktív

Zdroj: Vlastné výpočty na základe [7], [9], [10].

KONKURENCIA NA SLOVENSKOM TRHU BÁNK

V podmienkach Slovenskej republiky sa na sledovanie úrovne konkurencie využívajú ukazovatele koncentrácie bankového trhu. Medzi najpoužívanejšie ukazovatele koncentrácie patria indexy koncentrácie, a to: index CR3, CR5 a Herfindahlov index, ktoré pravidelne vyhodnocuje Národná banka Slovenska.

CR3 index predstavuje podiel troch bánk s najvyšším objemom sledovanej položky (napr. celkové aktíva, hodnota poskytnutých úverov, hodnota prijatých vkladov, a pod.) na celkovom objeme sledovanej položky na bankovom trhu, pričom do výpočtu vstupujú len inštitúcie, v ktorých je hodnota danej položky kladná.

CR5 index, podobne ako index CR3 hodnotí úroveň konkurencie na základe zvoleného kritéria, avšak pri výpočte ukazovateľa sa vychádza z podielu piatich bánk s najvyšším objemom sledovanej položky na celkovom objeme danej položky na bankovom trhu.

Tab. 1 Počet bánk na slovenskom bankovom trhu

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Počet bánk	21	20	21	21	23	24	26

Zdroj: Vlastné výpočty na základe [7], [9], [10].

Herfindahlov index je definovaný ako súčet druhých mocnín podielov jednotlivých bánk na celkovom objeme sledovanej položky vyjadrený v percentách, kde do výpočtu vstupujú iba banky s kladnou hodnotou danej položky.

Na základe hodnôt týchto ukazovateľov vieme zhodnotiť úroveň konkurencie na slovenskom bankovom trhu.

Zmeny v štruktúre slovenského bankového sektoru a vývoj konkurencie na slovenskom bankovom trhu môžeme sledovať na základe hodnôt Herfindahlovho indexu v grafe 1. Na základe grafického vývoja vidíme postupný pokles hodnoty Herfindahlovho indexu od roku 2002. Tento pokles hodnôt Herfindahlovho indexu, teda rast úrovne konkurencie bol prerušený poklesom úrovne konkurencie v roku 2006. V roku 2006 došlo k oslabeniu konkurencie na trhu, ktoré ako vidíme z grafu 1a bolo sprevádzané aj poklesom trhového podielu piatich najväčších bánk na trhu⁶. Dalo by sa predpokladať, že keď poklesne trhový podiel piatich najväčších bánk na celkových aktívach na trhu, dôjde k posilneniu konkurencie. K takejto situácii však v roku 2006 nedošlo. Tento rozpor môže byť čiastočne vysvetlený faktom, že síce došlo k poklesu podielu piatich najväčších bánk na trhu, ale zároveň môžeme v roku 2006 sledovať rast hodnoty trhového podielu aktív troch najväčších bánk na trhu na hodnote celkových aktív na bankovom trhu (graf 1b). V roku 2006 hodnota tohto podielu narástla na 52,32 %, čo predstavuje medziročný nárast o 9,01 % (t. j. nárast o 4,32 percentuálnych bodov). Došlo k výraznému posilneniu koncentrácie troch bánk s najväčším podielom na trhu aktív, čo malo za následok oslabenie úrovne konkurencie v roku 2006. Následne v roku 2007 poklesla hodnota Herfindahlovho indexu na trhu celkových aktív, čo znamenalo mierne posilnenie konkurencie na tomto trhu. Na posilnenie konkurencie priaznivo vplýval pokles trhového podielu troch najväčších bánk na trhu celkových aktív (pokles o 4,44 %, t. j. o 2 percentuálne body) a súčasne aj vstup dvoch nových subjektov na slovenský bankový trh (tabuľka 1).

Na trhu úverov (graf 2a) môžeme za posledné tri roky sledovať pokles úrovne konkurencie, ktorý sa prejavil v raste hodnoty Herfindahlovho indexu. Pokles konkurenčnej sily na danom trhu bol podporený aj rastom podielu piatich bánk s najväčším podielom na trhu poskytovaných úverov, kde tieto banky v roku 2007 dosahovali podiel až 67 % na celkovej hodnote úverov. Tento rast koncentrácie na úverovom trhu môže byť spôsobený výrazným rozvojom úverového trhu v posledných rokoch, kde každoročne dopyt po úveroch vyjadrený medziročným rastom hodnoty poskytnutých úverov presahuje hodnotu 20 %. V roku 2007 do-

šlo k medziročnému rastu objemu poskytnutých úverov o 162,7 mld. Sk, pričom až 68,93 %⁷ z objemu novoposkytnutých úverov bolo sprostredkovaných piatimi bankami s najväčším podielom na danom trhu.

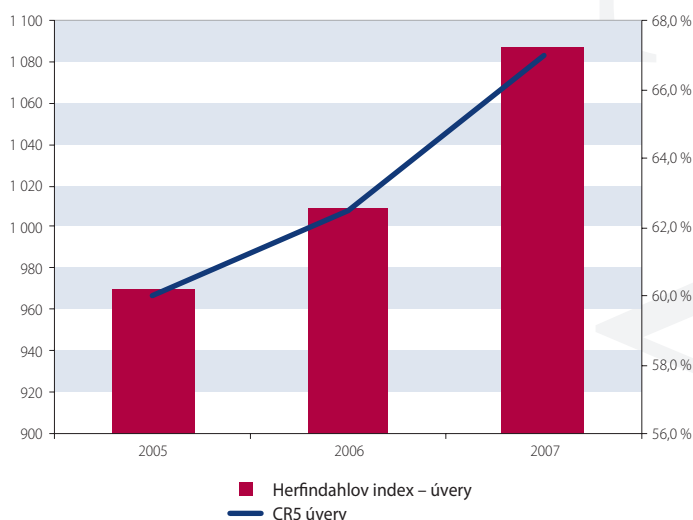
Na trhu depozít (graf 2b) je rovnako viditeľné oslabenie konkurenčnej úrovne v priebehu posledných troch rokov, ktoré bolo spôsobené posilnením postavenia piatich najväčších bánk na trhu depozít. Na základe CR5 indexu vidíme, že podiel piatich najväčších bánk na trhu depozít za posledné tri roky vzrástol z hodnoty 68 % na hodnotu 72 %. Ak porovnáme úverový a depo-

6 Pokles z hodnoty 67,70 % v roku 2005 na hodnotu 66,90 % v roku 2006.

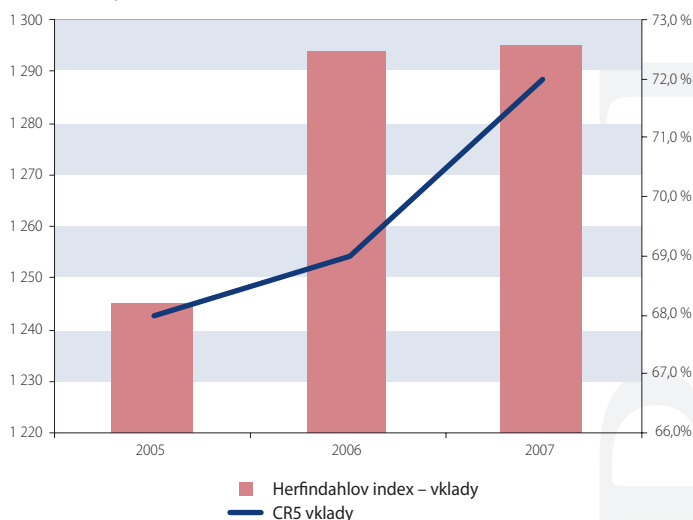
7 Vlastné výpočty na základe údajov z [11].

8 Vlastné výpočty na základe údajov z [11].

Graf 2a Vývoj hodnoty Herfindahlovho indexu a CR5 indexu na úverovom trhu

Graf 2b Vývoj hodnoty Herfindahlovho indexu a CR5 indexu na trhu depozít

Zdroj: Vlastné výpočty na základe [7], [9], [10].

9 CR5 index 2001 = 66,1 %; CR5 index 2006 = 66,9 %.

zitný trh môžeme konštatovať, že trh depozít je viac koncentrovanejší. Päť najväčších bánk na trhu depozít spravovalo v roku 2007 až 72 % z celkovej hodnoty vkladov. Nižšiu mieru konkurencie na trhu depozít ovplyvňuje aj sieť pobočiek jednotlivých bánk. Je zrejmé, že banky, ktoré majú na trhu najväčší podiel budú zároveň patriť aj do skupiny bánk s najväčším počtom pobočiek na Slovensku, teda ide o banky s najviac rozvinutou pobočkovou sieťou. Z celkového počtu obchodných miest všetkých bánk na Slovensku, tvorili v roku 2007 pobočky týchto piatich bánk približne 73 %⁸. Prostredníctvom širokej siete pobočiek veľké banky získavajú konkurenčnú výhodu v porovnaní s menšími bankami.

Pri sledovaní vývoja hodnôt Herfindahlovho indexu a CR5 indexu na slovenskom bankovom trhu sa môže zdať, že úroveň konkurencie je slabá a slovenský bankový trh sa vyznačuje vysokou

mierou koncentrácie. Aj keď sa miera koncentrácie na trhu depozít a úverov v posledných troch rokoch zvyšovala, na základe teoretického rozdelenia hodnôt Herfindahlovho indexu do jednotlivých intervalov určujúcich úroveň koncentrácie môžeme povedať, že slovenský bankový trh patrí medzi mierne koncentrované trhy a dosahované hodnoty sú porovnateľné s ostatnými bankovými sektormi krajín EÚ.

MEDZINÁRODNÁ KOMPARÁCIA ÚROVNE KONKURENCIE

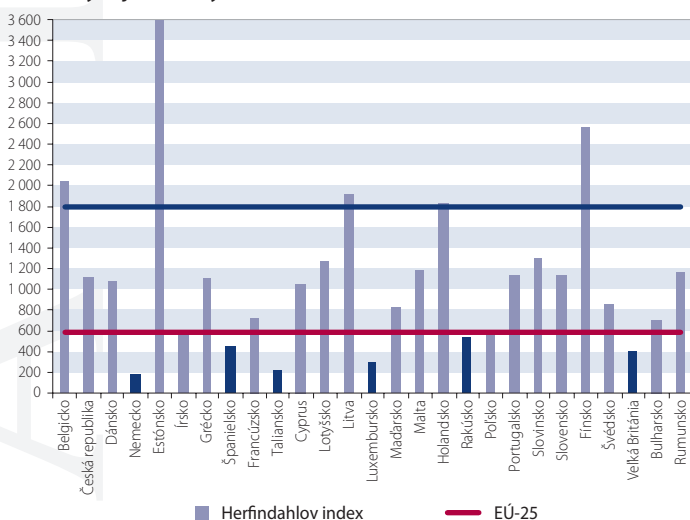
Na slovenskom bankovom trhu sa v roku 2007 miera koncentrácie na trhu celkových aktív medziročne znížila, opačný vývoj, medziročný rast sme mohli pozorovať na trhu depozít a úverov. Z výsledkov analýzy sa môže zdať, že miera koncentrácie piatich najväčších bánk hlavne na trhu bankových depozít je pomerne vysoká.

Mieru koncentrácie na bankovom trhu ovplyvňuje viacero faktorov. Jedným z nich je aj veľkosť ekonomiky. Čím je ekonomika menšia, tým je väčší predpoklad, že trh bude viac koncentrovanejší. Naopak pri väčších ekonomikách je predpoklad menej koncentrovaného trhu.

Zaujímavé je preto sledovať stupeň koncentrácie v rámci krajín V4 a EÚ. Predmetom tejto kapitoly bude porovnanie úrovne konkurencie v krajinách Európskej Únie v roku 2006 a v krajinách V4 v rokoch 2001 a 2006. Na základe výsledkov analýzy budeme vedieť povedať, či slovenský bankový trh má najkonkurencieschopnejšie alebo najviac koncentrované prostredie v skupine hodnotených krajín.

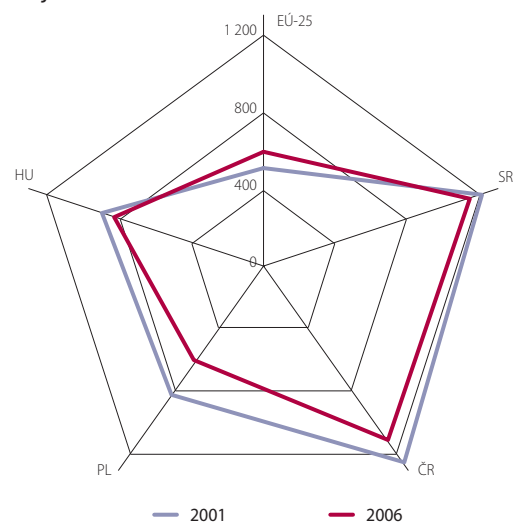
Miera koncentrácie na bankovom trhu v jednotlivých krajinách Európskej únie v roku 2006 dosahovala pomerne široké rozpätie hodnôt. Kým Nemecko dosahovalo hodnotu iba 178, v Estónsku dosahoval Herfindahlov index hodnotu 3 593. Na základe vývoja hodnôt Herfindahlovho indexu v roku 2006 v grafe 3 vidíme, že iba v šiestich kra-

Graf 3 Vývoj hodnoty Herfindahlovho indexu, 2006

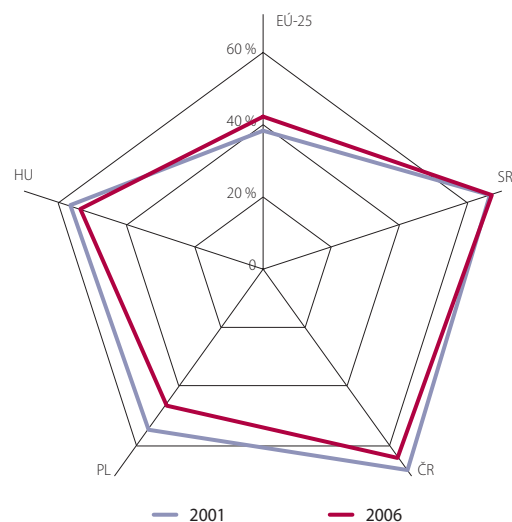
Zdroj: Vlastné výpočty na základe [13].

Graf 4a Vývoj hodnoty Herfindahlovho indexu krajín V4 a EÚ-25

Zdroj: Vlastné výpočty na základe [12], [13].

Graf 4b Vývoj hodnoty CR5 indexu krajín V4 a EÚ-25

jiných bola hodnota indexu menšia ako hodnota váženého priemeru EÚ-25, a to v Nemecku, Španielsku, Luxembursku, Rakúsku a vo Veľkej Británii. V ostatných krajinách dosahoval index vyššie hodnoty. Na základe teoretického rozdelenia hodnôt Herfindahlovho indexu do jednotlivých intervalov určujúcich úroveň koncentrácie môžeme Belgicko, Estónsko, Litvu, Holandsko a Fínsko považovať za krajiny s vysoko koncentrovanými bankovými tržmi. Slovenská republika spolu s ostatnými krajinami patrí v rámci EÚ medzi mierne koncentrované trhy.

Ak sledujeme vývoj úrovne konkurencie v krajinách skupiny V4 môžeme povedať, že v porovnaní s rokom 2001 došlo v roku 2006 k posilneniu konkurencie na všetkých bankových trhoch (graf 4a). V Slovenskej republike poklesol index na hodnotu 1 131, v Českej republike na 1 106, v Poľsku na 599 a v Maďarsku na hodnotu 823. V Českej republike, Poľsku a Maďarsku bola rovnaká situácia aj pri indexe CR5 (graf 4b), kde hodnota indexu klesala, čo znamená, že poklesol podiel piatich najväčších bánk na celkových aktívach bankových sektorov. Opačný vývoj bol zaznamenaný na Slovensku, kde v roku 2006 došlo k miernemu posilneniu podielu piatich bánk na trhu celkových aktív⁹. Z grafov ďalej môžeme vidieť, že priemeru EÚ-25 sa najviac približuje úroveň konkurencie v Poľsku. Pri sledovaní vývoja úrovne koncentrácie v krajinách V4 sa potvrdil aj spomínaný predpoklad, že väčšie ekonomiky budú mať menej koncentrovaný trh. Potvrdzuje to aj vývoj hodnôt indexov, kde vidíme, že hodnota indexov na Slovensku a v Čechách je vyššia ako v Maďarsku a Poľsku, teda vo väčších ekonomikách skupi-

ny V4. Slovensko a Česko sú viac koncentrovanými tržmi ako Poľsko a Maďarsko.

ZHRNUTIE

Konkurenciu môžeme definovať ako proces, v ktorom sa stretávajú rôzne záujmy jednotlivých subjektov na trhu. Úroveň konkurencie môžeme merať nepriamo, a to prostredníctvom koncentrácie, kde rastúca miera koncentrácie je prejavom poklesu úrovne konkurencie a naopak, slabnúca koncentrácia indikuje rastúcu konkurenciu. Na meranie koncentrácie sa v praxi využívajú najmä CR3 index, CR5 index a Herfindahlov index.

Na základe analýzy Slovenského bankového sektora a následnej komparácii v rámci krajín V4 a EÚ sme zistili, že úroveň konkurencie na slovenskom bankovom trhu je porovnateľná s ostatnými členskými krajinami Európskej únie. Slovenský bankový trh nemôžeme považovať za najkonkurenčnejší ale ani za najviac koncentrovaný v rámci hodnotených krajín. Na základe hodnôt Herfindahlovho indexu sme zistili, že koncentrácia sa od roku 2001 postupne znižuje, teda úroveň konkurencie postupne narastá. Tento fakt je pozitívnym signálom pre rozvoj ekonomiky, ale aj pre všetky subjekty pôsobiace na trhu. Vyššia miera konkurencie priaznivo vplyva nie len na rozvoj ekonomiky vyjadrený rastúcou hodnotou príspevku bankového sektora k vytvorenému HDP, ale aj na kvalitu poskytovaných bankových produktov a služieb pre jednotlivých klientov. Vieme totiž, že vyššia úroveň konkurencie bráni neprimeranému zvyšovaniu poplatkov a vedie k snahe bánk poskytovať kvalitné služby, inovovať produkty a prispôbovať produkty a služby požiadavkám klienta.

Literatúra

1. SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D.: *Ekonomía*. Bratislava: ELITA 2000, ISBN: 80-8044-059-X.
2. ŽITŇANSKÁ, L.: Právo proti obmedzovaniu hospodárskej súťaže. IN: MAMOJKA, M., KUBÍČEK, P. a kol.: *Hospodárske právo*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty UK 2000, ISBN: 80-7160-114-4.
3. MIHALČOVÁ, B., HINTOŠOVÁ, A.: Hodnotenie koncentrácie odvetví: teoretické prístupy a zákonné nástroje. IN: *Ekonomický časopis* 8/2004, ISSN: 0013-3035.
4. Herfindahl index. online. [cit. 04. 08. 2008]. Dostupné na [www: <http://en.wikipedia.org/wiki/Herfindahl_index>](http://en.wikipedia.org/wiki/Herfindahl_index).
5. SENDEK, M.: *Kvantitatívna mikroekonómia*. Bratislava: IURA, 1999, ISBN 80-88-715-54-7.
6. The Herfindahl-Hirschman Index. online. [cit. 04. 08. 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.usdoj.gov/atr/public/testimony/hhi.htm>>.
7. Analýza slovenského finančného sektora za rok 2007. Bratislava: Národná banka Slovenska 2008, ISBN: 978-80-8043-122-8.
8. Porovnanie ročných nákladov na vedenie bežných účtov vo vybraných krajinách za rok 2007. Bratislava: Slovenská banková asociácia. 2008. online. [cit. 05. 08. 2008]. Dostupné na [www: <http://www.sbaonline.sk/files/subory/analzyz/vejne/monica-07.pdf>](http://www.sbaonline.sk/files/subory/analzyz/vejne/monica-07.pdf).
9. Správa o výsledkoch analýzy finančného sektora v SR. 2006. Bratislava: Národná banka Slovenska 2007, ISBN: 978-80-8043-120-4.
10. Správa o výsledkoch analýzy slovenského finančného sektora za rok 2005. Bratislava: Národná banka Slovenska, 2006. online]. [cit. 08.08.2008]. Dostupné na [www: <http://www.nbs.sk/DFT/PUBLIK/ANALYZA/2005-2.PDF>](http://www.nbs.sk/DFT/PUBLIK/ANALYZA/2005-2.PDF).
11. TRENDTOP vo finančníctve, 2008, IN: *Trend* 24/2008. ISSN: 1335-0684.
12. EU banking structures, October 2006. Germany: European Central Bank, 2007, ISSN 1830-186X.
13. EU banking structures, October 2007. Germany: European Central Bank, 2007, ISSN 1830-1878.
14. MADLEŇÁKOVÁ, L.: Hodnotenie postavenia telekomunikačných operátorov. IN: *Doprava a stroje* 1/2007, ISSN: 1336-7676.
15. Foreign Trade Statistics. A guide for their use in market research. International Trade Centre UNCTAD/WTO, 1998. online. [cit. 06. 08. 2008]. Dostupné na [www: <http://www.intracen.org/countries/statguid/statguid.pdf>](http://www.intracen.org/countries/statguid/statguid.pdf).
16. ŠLOSÁR, R., ŠLOSÁROVÁ, A., MAJTAN, Š.: *Výkladový ekonomický slovník pojmov*. Bratislava: MEDIA-TRADE 2002, ISBN: 80-08-00869-5.
17. POLIDAR, V.: *Management bank a bankovních obchodů*. Praha: Ekopress 1999, ISBN: 80-86119-11-4.

Problematika selekcie v poisťovníctve

Ing. Mgr. Zuzana Krátka
Ekonomická univerzita v Bratislave

V komerčnom poistení je selekcia veľmi dôležitá pri tvorbe produktov, predovšetkým pri stanovení ich ceny. Jedným z významných princípov komerčného poistenia je totiž snaha založiť kalkuláciu cien poisťných produktov čo najviac na konkrétnom riziku daného poisteného subjektu. Samozrejme, aj tu sa prejavuje solidárnosť ako jeden zo základných princípov poistenia, ale jej miera je nižšia ako v zdravotnom a sociálnom poistení. Napríklad v životnom poistení medzi faktory výrazne ovplyvňujúce výšku poisťného rizika patria okrem iných aj vek, pohlavie a zdravotný stav.

1 „Legálnym“ rozdielnym zaobchádzaním by bola napríklad situácia, kedy by firma na výrobu nábytku odmietla vo výrobe zamestnať uchádzača o zamestnanie z dôvodu, že tento uchádzač trpí astmou. Ak by však táto istá firma odmietla zamestnať uchádzača s rovnakou diagnózou na miesto administratívneho zamestnanca, ktorého kancelária by dokonca sídlila v úplne inej budove, asi ťažko by sme mohli hovoriť o prípusťnom rozdielnom zaobchádzaní. V druhom prípade by totiž išlo o rozdielne zaobchádzanie, ktoré by nebolo vzhľadom na okolnosti primerané a nevyhnutné.

2 Takouto povolenou výnimkou by bolo napríklad povolenie minimálnej alebo maximálnej vekovej hranice ako podmienky pre prijatie do zamestnania, ak by takáto veková hranica bola opodstatnená.

Problematika hodnotenia poisťného rizika je v súčasnosti pre poisťovníctvo veľkou výzvou najmä v konfrontácii s požiadavkami európskej smernice o rovnoprávnosti pohlaví v prístupe k tovarom a službám. Selekcja, na rozdiel od diskriminácie, nie je jav negatívny. Selekcja znamená výber, rozlišovanie podľa určitých kritérií. Diskriminácia taktiež znamená rozlišovanie podľa určitých kritérií, podstatná je tu však skutočnosť, že ide o rozlišovanie, ktoré niekoho znevýhodňuje, a to bez objektívne odôvodniteľnej príčiny.

DISKRIMINÁCIA A LEGISLATÍVA

Prevažná väčšina z nás si želá spravodlivú a prosperujúcu spoločnosť, ktorá každému zaručí rovnaké zaobchádzanie a poskytne rovnaké príležitosti. Uplatňovanie tohto celospoločenského konsenzu v reálnom živote zabezpečuje okrem iného antidiskriminačná legislatíva. Napríklad u nás platný antidiskriminačný zákon vymedzuje, že „dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia“. Vymenúva viacero typov konaní, ktoré považuje za diskrimináciu, a to priamu diskrimináciu, nepriamu diskrimináciu, obťažovanie, neoprávnený postih, pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu.¹

Je dôležité spomenúť, že antidiskriminačný zákon pozná a zakazuje aj diskrimináciu právnickej osoby. O takúto diskrimináciu ide v prípade, že zásada rovnakého zaobchádzania nie je dodržaná napríklad vo vzťahu k členom, spoločníkom, zamestnancom alebo akcionárom takejto osoby. Ak by teda reštauračné alebo hotelové zariadenie odmietlo poskytnúť služby občianskemu združeniu z dôvodu, že jeho členmi sú Rómovia alebo Rómky, išlo by o prípad diskriminácie právnickej

osoby (čo by, samozrejme, nevyučovalo diskrimináciu konkrétnych dotknutých jednotlivcov vo vzťahu k ich právu na poskytovanie služieb v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania).

Mimoriadne dôležitým ustanovením v antidiskriminačnom zákone je aj ustanovenie, ktoré hovorí, že pri posudzovaní, či ide o diskrimináciu alebo nie, sa neberie do úvahy, či dôvody, ktoré k nej viedli, vychádzali zo skutočnosti alebo z mylenej domnienky.

Nemenej dôležitými sú ustanovenia, podľa ktorých diskriminácia z dôvodu rasového pôvodu, národnostného alebo etnického pôvodu je aj diskriminácia z dôvodu vzťahu k osobe určitého rasového pôvodu, národnostného alebo etnického pôvodu. Podobnými sú ustanovenia zákona týkajúce sa rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávných vzťahoch, ktoré za diskrimináciu považujú aj diskrimináciu vo vzťahu k osobe určitého náboženského vyznania či viery. Rovnako sú koncipované aj ustanovenia, ktoré za diskrimináciu považujú aj diskrimináciu z dôvodu predchádzajúceho alebo predpokladaného zdravotného postihnutia alebo diskrimináciu z dôvodu pohlavnej alebo rodovej identifikácie.

VÝNIMKY V ANTIDISKRIMINAČNOM ZÁKONE

Antidiskriminačný zákon obsahuje niekoľko výnimiek, pri uplatnení ktorých sa rozdielne zaobchádzanie nepovažuje za diskrimináciu:

- Diskrimináciou napríklad nie je také rozdielne zaobchádzanie, ktoré je objektívne odôvodnené povahou činností vykonávaných v zamestnaní alebo okolnosťami, za ktorých sa tieto činnosti vykonávajú, ak tento dôvod tvorí skutočnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie pod podmienkou, že cieľ je legitímny a požiadavka primeraná.¹
- Príkladom inej výnimky je možnosť rozdielneho zaobchádzania z dôvodu veku, ak je takéto zaobchádzanie odôvodnené sledovaním oprávneného cieľa a je na jeho dosiahnutie nevyhnutné a primerané.²

Box 1

Priama diskriminácia je definovaná ako konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii. Priamou diskrimináciou je napríklad uprednostnenie mladšej uchádzačky o zamestnanie pred staršou, hoci staršia uchádzačka lepšie spĺňa kvalifikačné kritériá pre prijatie do zamestnania. Priamou diskrimináciou by bolo aj odmietnutie ošetrovania alebo poskytnutie zdravotnej starostlivosti nižšej kvality pacientke alebo pacientovi pre ich príslušnosť k určitej etnickej skupine alebo pre ich sexuálnu orientáciu.

Nepriama diskriminácia predstavuje navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňujú danú osobu v porovnaní s inou osobou. Nepriama diskriminácia je teda niečo, čo navonok môže vyzerať ako rovnaké zaobchádzanie, avšak pri bližšom skúmaní má diskriminačný efekt. Nepriama diskriminácia nemusí byť vždy protiprávna. Nepriamou diskrimináciou nie je, ak predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré by inak predstavovali tento druh diskriminácie, sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a sú primerané a nevyhnutné na jeho dosiahnutie.

Obťažovaním je také zaobchádzanie s osobou, ktoré táto osoba môže odôvodnene považovať za nepríjemné, nevhodné alebo urážlivé a ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zníženie dôstojnosti tejto osoby alebo vytvorenie nepriateľského, ponižujúceho alebo zstrašujúceho prostredia. Obťažovaním teda nemusí byť len sexuálne obťažovanie. Môžu to byť napríklad rôzne schválnosti, ktoré zamestnávateľ robí na pracovisku svojej kolegyni alebo kolegovi – napríklad neprimerané alebo neopodstatnené zadávanie úloh, sústavné a neopodstatnené kontrolovanie, časté ironické poznámky, ohováranie alebo posmešky. Obťažovanie sa nemusí diať výlučne na pracovisku, môže sa diať napríklad aj v škole a pod. Pri obťažovaní je podstatné to, ako ho vníma osoba, ktorá je ním dotknutá, a nie to, či ho za závažné považuje osoba, ktorá ho produkuje. Aj preto je dôležité, aby osoba, ktorá sa domnieva, že voči nej dochádza k obťažovaniu, dala včas a jednoznačne najavo, že takéto zaobchádzanie je pre ňu nežiaduce.

Pokynom na diskrimináciu je konanie, ktoré spočíva v zneužití podriadenosti osoby na účel diskriminácie tretej osoby. O pokyn na diskrimináciu by teda išlo napríklad vtedy, ak by šéf alebo šéfkka firmy dali pokyn vedúcemu alebo vedúcej personálneho oddelenia, aby sa zbavili zamestnankyne, ktorá vynecháva v práci, pretože často býva doma so svojimi chorými deťmi. Pri **nabádaní na diskrimináciu** by išlo o podobnú situáciu, avšak v tomto prípade by bol podnet na diskrimináciu menej autoritatívny a realizoval by sa vo forme presvedčania, utvrdzovania alebo podnecovania zo strany šéfa alebo šéfkky firmy smerom k vedúcemu alebo vedúcej personálneho oddelenia.

Neoprávnený postih je definovaný ako konanie alebo opomenutie, ktoré je pre osobu, ktorej sa týka, nepriaznivé a priamo súvisí s domáhaním sa právnej ochrany pred diskrimináciou vo svojom mene alebo v mene inej osoby, alebo s podaním svedeckej výpovede alebo vysvetlenia. Neoprávneným postihom by bola napríklad situácia, kedy by zamestnávateľ začal znepriemňovať život v práci zamestnancovi alebo zamestnankyni, ktorí sa obrátili na súd po tom, čo sa v zamestnaní stali obeťmi diskriminácie alebo zamestnancovi, ktorý v takomto súdnom konaní vystúpil ako svedok a diskriminačné zaobchádzanie potvrdil.

V reálnych prípadoch diskriminácie je niekedy ťažké rozlíšiť, o ktorú z vyššie uvedených foriem diskriminácie ide, pretože hranica medzi nimi často býva veľmi tenká. Napríklad nemusí byť úplne jednoznačné, či diskriminačné konanie predstavuje pokyn alebo nabádanie na diskrimináciu, alebo či takéto konanie je priamou alebo nepriamou diskrimináciou. Takéto rozlišovanie je však až druhotné a nemení nič na skutočnosti, že v určitom prípade došlo k diskriminácii, ktorá je zákonom zakázaná. Okrem toho môže niekedy dôjsť k situácii, kedy určité diskriminačné konanie súčasne predstavuje viaceror foriem diskriminácie. Napríklad priama diskriminácia v sebe môže ukrývať aj prvky obťažovania, alebo nepriama diskriminácia môže byť zároveň pokynom alebo nabádaním na diskrimináciu.

- Antidiskriminačný zákon tiež umožňuje, aby sa registrované cirkvi alebo náboženské spoločnosti odchýlili od zákazu diskriminácie a uplatňovali rozdielne zaobchádzanie z dôvodu veku, pohlavia, náboženského vyznania a viery, ak ide o zamestnanie v týchto organizáciách alebo vykonávanie činností pre tieto organizácie.

GENDER DIRECTIVE V EURÓPSKEJ ÚNII

Významnou súčasťou antidiskriminačnej legislatívy Európskej únie sa stala smernica³ o rovnoprávnosti pohlaví mimo pracoviska.⁴ Najproblematickejšim bodom v procese schvaľovania tejto smernice bol jej predpokladaný dopad na oblasť poisťovníctva. Smernica principiálne zakazuje používanie pohlavia ako kritéria na výpočet sadziieb poisťného, ak by to viedlo k rôznym cenám poisťného pre ženy a pre mužov.

Nakoľko poisťovanie predstavuje špecifický druh tovaru, bola poisťovníctvu aj pri tvorbe a prijímaní tejto smernice venovaná zvláštna pozornosť. Zámerom smernice bolo zaviesť uplatňovanie princípu rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo všetkých členských krajinách Európskej únie. Zá-

kaz diskriminácie medzi ženami a mužmi sa vzťahuje na prístup k ponuke tovarov a služieb, a to jednak vo verejnom, ale aj súkromnom sektore. Zákaz diskriminácie sa vzťahuje len na služby a tovary, ktoré sú prístupné verejnosti, t. j. jednotlivec môže mať subjektívne dôvody na výber zmluvného partnera.

Princíp zákazu diskriminácie v oblasti tovarov a služieb znamená, že akákoľvek priama a nepriama diskriminácia medzi ženami a mužmi, vrátane nepriaznivého zaobchádzania z dôvodu tehotenstva a materstva, je zakázaná.⁵ V tejto súvislosti je zakázané aj akékoľvek sexuálne obťažovanie alebo podnet k nemu. Dôležitou pri aplikácii tejto smernice je tiež skutočnosť, že dôkazné bremeno je na strane žalovaného, t. j. žalovaný musí preukázať, že neporušil zásadu rovného zaobchádzania.

VPLYV GENDER DIRECTIVE NA POISŤOVNÍCTVO

Smernica v rámci svojich ustanovení zakazuje používanie pohlavia ako kritéria na určenie sadziieb poisťného, a to pre všetky nové zmluvy uzatvorené po 21. decembri 2007. Európska komisia považuje

3 Smernica Rady 2004/113/ES – Gender directive: Smernica Rady 2004/113/ES z 13. decembra 2004 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu.

4 Smernica sa nevzťahuje na oblasť pracovnoprávnu, tú riešia smernice:

- Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod.

- Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorou sa ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.

- Smernica Rady 76/207/EHS z 9. februára 1976 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky, v znení smernice Európskeho parlamentu a Rady 2002/73/ES z 23. septembra 2002.

5 Rozdielne zaobchádzanie s mužmi a ženami je prijateľné len v tom prípade, ak je odôvodniteľné opodstatneným cieľom, ako je napríklad ochrana obetí sexuálneho násillia, napr. v útulkoch určených len pre jedno pohlavie. Takisto napr. sloboda združovania sa v súkromných kluboch určených len pre osoby jedného pohlavia. Avšak akékoľvek obmedzenie by malo byť vhodné a nevyhnutné.

praktiky poisťovateľov spočívajúce v rozdeľovaní mužov a žien do dvoch skupín pre potreby výpočtu poistného za diskriminujúce. V pôvodnom návrhu smernice neexistovala žiadna výnimka pre praktiky poisťovateľov v súvislosti s výpočtom poistného a poistných súm. Ak by sa nebolo podarilo zmenu presadiť, boli by poisťovatelia povinní pri všetkých zmluvách počnúc 21. 12. 2007 prestať využívať pohlavie osoby ako kritérium pre aktuárske výpočty vedúce k rozdielnym sadzbám poistného pre mužov a ženy. To by bolo pre poisťovníctvo v podstate krokom späť. Všetka dlhoročná snaha a skúsenosti týkajúce sa čo najpresnejšieho zachytenia a oceňovania rizík by vyšla nazmar. Aj napriek postupnému zavádzaniu ďalších kritérií s vplyvom na úmrtnosť, ako sú napr. životný štýl, bydlisko, či spoločenská vrstva, pohlavie osoby naďalej zostáva tým najdôležitejším faktorom určujúcim predpokladanú dĺžku dožitia. Veď aj výplaty dôchodkov môžu byť efektívnym riešením, len ak sú naviazané na predpokladanú dĺžku dožitia, pričom kľúčovým faktorom je práve pohlavie osoby.

KOMPROMISNÝ NÁVRH

Holandské predsedníctvo problém vyriešilo vsunutím kompromisného návrhu, ktorý umožnil členským krajinám upustiť od dodržiavania týchto ustanovení smernice v prípade, že je dokázateľné, že pohlavie osoby je rozhodujúcim faktorom v procese hodnotenia poistného rizika. Je však dôležité, aby poisťovatelia využívali informáciu o pohlaví poisťovanej osoby len v tých prípadoch, keď existujú objektívne a jednoznačné dôkazy o tom, že takýto faktor je relevantný a spoľahlivý. Členské krajiny majú právo povoliť postupy, v ktorých bude pohlavie určujúcim faktorom vo fáze hodnotenia rizika založenom na relevantných a presných aktuárskych a štatistických údajoch. Tie členské krajiny, ktoré sa pre takýto krok rozhodli, musia prehodnotiť jeho opodstatnenosť do piatich rokov po transponovaní tejto smernice do ich národného právneho poriadku. Budú pri tom musieť brať do úvahy najaktuálnejšie aktuárske a štatistické údaje.

Jednou z krajín, ktorá nesúhlasila s prijatím pôvodného znenia tejto smernice bolo aj Slovensko. Zástupcovia Slovenskej republiky vyjadrili obavu, že ďalšia regulácia sektora poisťovníctva by mohla obmedziť jeho rozvoj a modernizáciu. Takisto bola vyslovená aj obava, že navrhované znenie smernice by mohlo viesť k vyššiemu poistnému pre obe pohlavia. Avšak po príslube, že prijímaná smernica bude po niekoľkých rokoch revidovaná, Slovensko s jej prijatím súhlasilo.

Všetky členské štáty majú zabezpečiť, aby náklady súvisiace s tehotenstvom a materstvom – napr. pri zdravotnom, či nemocenskom poistení – boli rozložené rovnomerne medzi mužov a ženy. Nakoľko narodenie detí je prospešné pre celú spoločnosť, je žiaduce, aby náklady na súvisiacu zdravotnú starostlivosť znášala spoločnosť, a to napr. prostredníctvom verejných rozpočtov.

Členské krajiny majú do 21. decembra 2009 zabezpečiť, aby všetky zákony, nariadenia a ad-

ministratívne ustanovenia priečiacie sa princípu rovnakého zaobchádzania, boli zrušené. A tiež zaručiť, že všetky zmluvné ustanovenia či interné predpisy odporujúce princípu rovnoprávnosti pohlaví budú považované za neplatné.

SMERNICA A DEFORMÁCIA POISTNÉHO TRHU

Prijatie prvotného znenia smernice by malo na poistný sektor negatívne dopady. Nevyužívanie pohlavia osoby ako aktuárskeho kritéria by viedlo k antiselekcii a k celkovej deformácii poistného trhu. Ak by v zmysle Článku 13 Zmluvy o Európskom spoločenstve bolo pohlavie diskriminujúcim faktorom pri výpočte poistného, takisto by ním mohol byť aj vek osoby. Vtedy by za diskriminujúce mohla byť považovaná aj skutočnosť, že dočasné poistenie pre prípad smrti je drahšie pre päťdesiatročných ako pre tridsaťročných. Ak by sa situácia niekedy vyhrotila až do uvedeného extrému, a teda zohľadňovanie pohlavia a veku poisteného pri výpočtoch poistného by bolo zakázané, došlo by k popretiu základných princípov komerčného poistenia.

Poisťovatelia sú samozrejme taktiež zástancami princípu nediskriminácie. Avšak pokiaľ ide o samotné odvetvie poisťovníctva, smernica by vo svojom pôvodnom znení spôsobila popretie základných princípov komerčného poistenia a následnú deformáciu poistných trhov. Poisťovatelia by nemohli tvoriť ceny na základe objektívneho zhodnotenia rizika, takže zákaz používania objektívnych a relevantných údajov o pohlaví osôb by odstránil spravodlivosť a viedol by k príliš vysokej miere solidarnosti medzi poistenými.

Nevyužívanie faktoru pohlavia osoby by viedlo k vyšším cenám poistenia pre ženy napríklad pri poistení automobilov, poistení úrazov, dočasnom poistení pre prípad smrti a pod. Došlo by k tomu aj napriek skutočnosti, že štatisticky je nevhodnosť žien nižšia a majú dlhšiu predpokladanú dĺžku života. Naopak, pre mužov by zasa zdraželi poistné produkty dôchodkového alebo súkromného zdravotného poistenia, a to aj napriek ich kratšej strednej dĺžke života a menej častým nárokom na zdravotnú starostlivosť. Pre niektoré domácnosti by pôvodné znenie smernice viedlo k celkovému zvýšeniu výdavkov určených na poistenie. Práve z tohto dôvodu by pôvodná verzia smernice mala poškodzujúci dosah na spotrebiteľov, ale zároveň aj na celé európske odvetvie poisťovníctva, ktoré by týmto bolo menej konkurencieschopné. Poistenie neutrálne vzhľadom na pohlavie osôb nie je pri dobrovoľne zmluvnom poistení uskutočniteľné. Pôvodné znenie smernice by viedlo k menej transparentnému, a preto aj drahšiemu systému poisťovania. Zároveň by si takýto systém vyžiadal netransparentné dotačné prevody medzi jednotlivými klientmi poisťovne. Tým by sa zhoršila schopnosť poisťovateľov presne ohodnotiť riziká, ktoré na seba preberajú v rámci celého poisteného kmeňa. Z týchto dvoch dôvodov je teda pravdepodobné, že ak by k pozmeneniu smernice nedošlo, celkové náklady na poistenie by vzrástli. Čiže

niektoré z osôb, ktoré mala smernica zvýhodniť, by nakoniec za poistenie platili viac ako doteraz.

V súčasnej poisťovacej praxi na území Európskej únie je pohlavie osoby stále určujúcim faktorom pri hodnotení poistného rizika. Pre zmluvy poisťujúce takéto riziká majú členské krajiny právo povoliť výnimku spravidla na rovnaké poistenie pre obe pohlavia. Môžu tak urobiť v prípade, kedy je preukázateľné, že aktuárske a štatistické údaje, na ktorých sú výpočty poistného založené, sú spoľahlivé, pravidelne aktualizované a verejne prístupné. Ide teda o dočasné riešenie, ktoré bude revidované po piatich rokoch od transpozície tejto smernice. Použitie aktuárskych a štatistických údajov bude predmetom intenzívneho skúmania členských štátov aj Európskej komisie. Tá má najneskôr do 21. decembra 2010 vypracovať hodnotiacu správu zahŕňajúcu prehľad súčasných praktík pri využívaní pohlavia ako faktoru pri určovaní výšky poistného v jednotlivých členských krajinách. Zároveň má v tejto správe navrhnúť prípadné zmeny smernice.

Do slovenskej poisťovnej legislatívy bola „Gender“ smernica transponovaná jednak novelou antidiskriminačného zákona č. 85/2008 Z. z. (najmä § 8) a tiež zákonom č. 8/2008 Z. z. o poisťovníctve. V tomto novom zákone o poisťovníctve je okrem iného stanovená povinnosť poisťovateľov zbierať a aktualizovať poistno-matematické a štatistické údaje pri kritériu pohlavia, povinnosť do konca marca hlásiť uvedené údaje Národnej banke Slovenska, ktorá tieto údaje zhromažďuje, aktualizuje a zverejňuje.

ZÁKAZ DISKRIMINÁCIE Z DÔVODU ZDRAVOTNÉHO POSTIHNUTIA

Očakáva sa aj prijatie smernice, ktorá zakáže diskrimináciu z dôvodu zdravotného postihnutia v prístupe k tovarom a službám. Poisťovne zohľadňujú pri ocenení rizika a likvidácii poistných udalostí v prípade životného a individuálneho zdravotného poistenia aj zdravotný stav klienta, takže to samozrejme bude mať na poisťovacie služby podstatný vplyv. Pôvodný zámer bol predložiť tzv. horizontálnu smernicu, ktorá by okrem zdravotného postihnutia zakazovala aj diskrimináciu z dôvodu veku, náboženstva a sexuálnej orientácie v prístupe k tovarom a službám, pričom obzvlášť zákaz použitia veku ako faktora pri ocenení rizika by mohol veľmi negatívnym spôsobom zasiahnuť do činnosti poisťovní. Od tohto plánu sa upustilo kvôli predpokladaným problémom so schválením takejto komplexnej smernice. Snahou poisťovacieho sektora je dosiahnuť výnimku, podobne ako v prípade Smernice 2004/113/ES o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovarom a službám.

V súčasnosti je v antidiskriminačnom zákone platnom na území SR uvedené: „Diskrimináciou nie je použitie rozdielov pri stanovení výšky poistného a výpočtu poistného plnenia poisťovňou a pobočkou zahraničnej poisťovne založených na odlišnosti pohlavia, ak je táto odlišnosť určujúcim faktorom pri hodnotení poistného rizika vyplývajú-

ceho z poistných zmlúv uzavretých podľa osobitného predpisu a toto hodnotenie je založené na poistno-matematických a štatistických údajoch.“ Taktiež je tu uvedené, že „náklady súvisiace s tehotenstvom a materstvom nesmú viesť k rozdielom vo výške poistného a výpočtu poistného plnenia.“

Ako už bolo uvedené, o diskriminácii nehovoríme, pokiaľ ide o objektívne odôvodnené sledovanie oprávneného záujmu. A práve to musí preukázať sektor poisťovníctva – na konkrétnych empirických údajoch a štatistikách musí doložiť objektívnu odôvodnenosť používania veku, pohlavia a ďalších faktorov pri ohodnocovaní poistného rizika.

GENETICKÉ TESTOVANIE AKO NÁSTROJ HODNOTENIA POISTNÉHO RIZIKA

S problematikou selekcie a diskriminácie úzko súvisí aj problematika využívania výsledkov genetických testov pri ohodnocovaní rizika a následne pri stanovení ceny poistného produktu. Lekári sú v dnešnej dobe už schopní testovať pacientov a zistiť zvýšené riziko vzniku dedičnej formy určitých chorôb. Všeobecné používanie genetických testov pri určovaní výšky poistného pri životnom poistení či poistení kritických chorôb môže byť už o pár rokov bežnou realitou. Avšak potenciálne dosahy takéhoto postupu by mohli byť pre ľudí náchylných na rakovinu či Alzheimerovu chorobu priam kritické. Už dnes sú záujemcovia o poistenie, ktorí takéto testy podstúpili, povinní ich výsledky poisťovní predložiť. Podobne je to aj u ľudí, ktorí boli testovaní na prítomnosť vírusu HIV. V prípadoch, kedy sú výsledky testov nepriaznivé, dochádza väčšinou k zvýšeniu poistného, pre niektorých až nad hranicu finančnej únosnosti, keďže základným princípom komerčného poistenia je snaha čo najpresnejšie ohodnotiť poistné riziko.

V súčasnosti existujú snahy odstrániť negatívne dosahy genetického testovania na poisťiteľnosť. Zväčša ide o navrhované zákony, ktoré by využívanie genetických informácií pri hodnotení rizika jednotlivca v súvislosti s jeho náchylnosťou k určitým chorobám zakazovali. Mnohí ľudia by sa totiž genetickým testom vyhýbali v snahe neprísť o dostupné zdravotné a životné poistenie. Tým by však zároveň znížili svoju šancu predísť závažným ochoreniam, pre ktoré majú vrodene dispozície, čo je z celospoločenského hľadiska negatívny jav. Na druhej strane znalosť výsledkov genetických testov, a teda významnej bázy údajov o poistnom riziku, len na strane poisťujúcich sa subjektov, bude zákonite viesť k asymetrii informácií na poistnom trhu, predovšetkým na trhu životného poistenia.

V súčasnosti by bolo pomerne zložité vylúčiť genetické testovanie z procesu hodnotenia poistného rizika, nakoľko jeho súčasťou nie sú len samotné testy DNA, ale aj rodinná anamnéza, ktorá je momentálne pri opisovaní rôznych typov poistení veľmi rozšírená. Navyše je otáznosť, či možno nepriaznivú genetickú predispozíciu považovať za stav už existujúci pred uzatvorením poisťovnej zmluvy, a teda súvisiace následné ochorenia z poistného krytia vylúčiť.

Literatúra

1. Debrecéniová, J.: Čo (ne)vieme o diskriminácii. Bratislava: Občan a demokracia, 2006. <<http://www.oad.sk/?q=sk/node/171>>, citované 08. 07. 2008.
2. Palacková, D.: Genetické testovanie v poisťovníctve. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Znalostná ekonomika – nové výzvy pre národohospodársku vedu, Bratislava 2006.
3. Palacková, D.: Hodnotenie poistného rizika a diskriminácia. In: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Mezinárodní Batova doktorandská konference, Zlín 2006.

Z rokovania Bankovej rady NBS

39. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) sa uskutočnilo 23. septembra 2008. Rokovanie viedol guvernér NBS Ivan Šramko.

BR NBS prerokovala a schválila:

1) Analýzu slovenského finančného sektora za prvý polrok 2008. Analýza bude publikovaná na internetovej stránke NBS.

2) Správu o menovom vývoji v SR za 1. polrok 2008. Správa bude v plnom znení publikovaná na internetovej stránke NBS.

41. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) sa uskutočnilo 30. septembra 2008. Rokovanie viedol guvernér NBS Ivan Šramko.

BR NBS prerokovala a schválila:

1) Situačnú správu o menovom vývoji v SR za august 2008 a rozhodla o ponechaní úrokových sadzieb na úrovni 2,25 % pre jednodňové sterilizačné obchody, 5,75 % pre jednodňové refinančné obchody a 4,25 % pre dvojtýždňové repo tendre s obchodnými bankami.

2) Vyhlášku, ktorou sa zrušujú vykonávacie predpisy o bankovkách a minciach vydaných pred dňom zavedenia eura v Slovenskej republike.

3) Správu o plnení a postupe príprav na zavedenie eura v NBS a Interný plán NBS na zavedenie

eura. Príprava postupuje v súlade s interným plánom NBS na zavedenie eura a Národným plánom zavedenia eura v SR. V súvislosti s ukončením platnosti slovenskej koruny a zavedením meny euro v Slovenskej republike od 1. januára 2009 sa vyhláškou zrušuje 102 vyhlášok, ktorými Národná banka Slovenska v období od 8. februára 1993 až do dňa zavedenia eura vydala do obehu slovenské bankovky a slovenské mince vrátane pamätných mincí.

42. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) sa uskutočnilo 7. októbra 2008. Rokovanie viedol guvernér Ivan Šramko.

BR NBS prerokovala:

1) Konkretizáciu zverejňovania kurzového lístka vybraných cudzích mien. Kurzový lístok vybraných cudzích mien bude NBS zverejňovať vždy k prvému pracovnému dňu daného mesiaca. Prvý kurzový lístok vybraných cudzích mien bude však výnimočne platný už od 1. januára 2009.

BR NBS rozhodla, že od 1. januára 2009 bude NBS pri publikovaní kurzového lístka vybraných cudzích mien používať nepriamu kotáciu, ktorá bude vyjadrovať koľko zahraničnej meny sa zaplatí za domácu menu. Nepriama kotácia sa bude používať aj pri publikovaní denného kurzového lístka.

Tlačové správy a stanoviská

ROZHODNUTIA O MENOVEJ POLITIKE

V období súčasnej finančnej krízy centrálné banky spolu nepretržite intenzívne rokujú a spolupracujú na mimoriadnych spoločných opatreniach, ako je poskytovanie likvidity s cieľom znížiť napätie na finančných trhoch.

Vo viacerých krajinách sa začali zmierňovať inflačné tlaky, čiastočne v reakcii na značný pokles cien energií a ďalších komodít. Inflačné očakávania sa znižujú a zostávajú ukotvené na úrovni zodpovedajúcej cenovej stability. Súčasný zintenzívnenie finančnej krízy zvýšilo riziká spomalenia hospodárskeho rastu a tým ešte viac znížilo inflačné riziká ohrozujúce cenovú stabilitu.

Je preto potrebné určité uvoľnenie globálnych menových podmienok. V tejto súvislosti 8. 10. 2008 Bank of Canada, Bank of England, Európska centrálna banka (ECB), Federálny rezervný systém, Sveriges Riksbank a Swiss National Bank oznámili zníženie úrokových sadzieb. Bank of Japan vyjadřila týmto opatreniam svoju plnú podporu.

Rada guvernérov ECB prijala prostredníctvom telekonferencie tieto rozhodnutia o menovej politike:

- minimálna akceptovateľná úroková sadzba pre hlavné refinančné obchody Eurosystemu sa s účinnosťou od obchodu splatného 15. októbra 2008 zníži o 50 bázických bodov na 3,75 %,
- úroková sadzba pre jednodňové refinančné obchody sa s okamžitou účinnosťou znižuje o 50 bázických bodov na 4,75 %,
- úroková sadzba pre jednodňové sterilizačné obchody sa s okamžitou účinnosťou znižuje o 50 bázických bodov na 2,75 %.

Eurozóna v súčasnosti zaznamenáva ďalší pokles inflačných rizík. Je naďalej nevyhnutné predchádzať plošným sekundárnym účinkom na tvorbu cien a miezd. Udržiavanie inflačných očakávaní pevne ukotvených na úrovni zodpovedajúcej nášmu cieľu a zabezpečenie cenovej stability v strednodobom horizonte podporí udržateľný rast a zamestnanosť a prispeje k finančnej stability.

STANOVISKO BANKOVEJ RADY NBS K AKTUÁLNEJ FINANČNEJ SITUÁCIÍ

Banková rada NBS (BR NBS) sa zaoberala aj krízou na finančných trhoch v USA a v niektorých európskych krajinách a analyzovala vývoj bankového sektora v Slovenskej republike.

NBS situáciu pozorne monitoruje a nevidí žiadny dôvod na znepokojenie občanov alebo podnikateľov. Všetky banky v Slovenskej republike disponujú dostatočným kapitálom a dostatkom likvidných prostriedkov a kríza v iných krajinách nemá žiadny vplyv na ich situáciu. Banky sú schopné v ktoromkoľvek okamihu uspokojiť požiadavky všetkých svojich klientov.

Slovenský bankový a finančný sektor je bezpečný a NBS ubezpečuje verejnosť a klientov bánk, ktoré pôsobia na Slovensku, že ich vklady v bankách sú bezpečné a nie sú žiadnym spôsobom ohrozené.

ZMENY TÝKAJÚCE SA TENDROV A KORIDORU AUTOMATICKÝCH OPERÁCIÍ

Rada guvernérov Európskej centrálnej banky (ECB) 8. 10. 2008 prostredníctvom telekonferencie prijala nasledujúce dve opatrenia:

Týždenné hlavné refinančné obchody sa budú od obchodu splatného 15. októbra uskutočňovať prostredníctvom tendra s pevnou úrokovou sadzbou s plným objemom pridelenia pri úrokovej sadzbe hlavných refinančných obchodov, čo je v súčasnosti 3,75 %.

Od 9. októbra ECB zúži koridor automatických operácií z 200 bázičných bodov na 100 bázičných bodov okolo úrokovej sadzby hlavného refinančného obchodu. Od 9. októbra sa teda sadzba jednoduchých refinančných obchodov zníži zo 100 na 50 bázičných bodov nad úroveň úrokovej sadzby hlavného refinančného obchodu, čiže v súčasnosti na 4,25 %, a sadzba jednoduchých sterilizačných obchodov sa zvýši zo 100 na 50 bázičných bodov pod úroveň úrokovej sadzby hlavného refinančného obchodu, čiže v súčasnosti na 3,25 %.

Tieto opatrenia zostanú v platnosti, kým to bude potrebné, minimálne však do konca prvej periódy udržiavania povinných minimálnych rezerv v roku 2009, t. j. do 20. januára. ECB bude aj naďalej riadiť likviditu v snahe zabezpečiť vyrovnaný stav, a to spôsobom, ktorý je v súlade s cieľom udržiavať krátkodobé úrokové sadzby blízko úrokovej sadzby hlavných refinančných obchodov.

VYJADRENIE VÝBORU EURÓPSKÝCH BANKOVÝCH DOHLADOV (CEBS) K SÚČASNEJ KRÍZOVEJ SITUÁCIÍ

Všeobecne

Bankové dohľady v Európe zintenzívnili svoje kontakty a spoločné sily, aby sa vyrovnali so súčasnou krízou na trhoch.

Európske bankové dohľady veľmi pozorne sledujú vývoj na medzibankovom trhu a mieru rizika jednotlivých bánk voči zmluvným stranám, ktoré sú v ohrození a posudzujú návrhy predložené americkými predstaviteľmi/orgánmi dňa 18. septembra 2008 ohľadom regulácie a dohľadu bánk.

Spolupráca domáceho a hostiteľského dohľadu v rámci EÚ sa zintenzívnila zvlášť v kontexte pôsobiacich cezhraničných bankových skupín.

Stavajúc na už existujúcich prostriedkoch výmeny informácií a otvorenej komunikácii, mohli európske bankové dohľady okamžite zareagovať na získanie adekvátnych informácií o miere rizika bánk voči známym zmluvným stranám, ktoré sú v ohrození. CEBS umožnil zdieľanie týchto informácií medzi všetkými orgánmi dohľadu EEA (európskeho hospodárskeho priestoru) – napr. prostredníctvom telekonferencií – a diskusie o možných reakciách dohľadu.

Budeme naďalej používať tieto kanály a prispôbovať ich meniacim sa okolnostiam.

Lehman Brothers

V tomto prípade boli podniknuté koordinované snahy, aby sa nahliadlo do miery rizika aké majú banky v EÚ voči Lehman Brothers.

Celkový súčet miery rizika bánk v EÚ voči Lehman Brothers je menší ako 2 % kapitálového vybavenia bánk pôsobiacich v cezhraničnom priestore EÚ. Patrí sem zabezpečená a nezabezpečená miera rizika, hlavne pri derivátoch, cenných papieroch, pôžičkách a úverových linkách.

Podľa nášho názoru, miera rizika voči Lehman Brothers je zvládnuteľná a väčšinou nepodstatná v porovnaní s celkovými aktívami bánk a ich kapitálovým vybavením. So zámerom získania rýchleho nahliadnutia do právnych štruktúr a právnej situácie, orgán CEBS-u pracuje na snímkovaní štruktúr právnického subjektu Lehman Brothers v Európe.

AIG

Pokiaľ ide o mieru rizika bánk EÚ voči AIG: vzhľadom na vládnú podporu poskytnutú AIG, bankové dohľady EÚ sú toho názoru, že toto zmluvné riziko je možné zatiaľ dostatočne zmierniť.

Medzibankový trh

Návrhy predložené americkými predstaviteľmi/orgánmi 18. septembra 2008, ktoré sa zamerali na zvýšenie dôvery na medzibankovom trhu sa pozorne študujú. Orgán CEBS-u zriadil pracovnú skupinu, ktorá zhodnotí návrhy amerických predstaviteľov a zameria sa na možné dôsledky, ktoré by dané návrhy mohli mať pre subjekty dohľadu EÚ.

Zverejnenie

Vidíme, že v niekoľkých krajinách EÚ banky okamžite zverejnili svoju individuálnu mieru rizika voči Lehman Brothers a niektorým iným zmluvným stranám.

Podľa nášho názoru, adekvátne zverejnenie bankami je v tejto situácii dôležité, aby sa zvýšila dôvera na trhu.

(Zdroj: www.nbs.sk, www.ecb.eu)

Deň otvorených dverí v NBS

Národná banka Slovenska (NBS) po tretí raz vo svojej 15-ročnej histórii sprístupnila verejnosti priestory svojej budovy. Deň otvorených dverí v NBS sa tento rok uskutočnil symbolicky v Deň eura, v sobotu 27. septembra 2008. V tento deň prešlo bránami Národnej banky Slovenska viac ako 3 000 návštevníkov, pre ktorých bol pripravený bohatý program. Okrem prehliadky 111 m vysokej budovy s jedinečným výhľadom na hlavné mesto i na široké okolie si návštevníci mohli pozrieť tri výstavy: výstavu Európskej centrálnej banky o eu-

re, výstavu o histórii a súčasnosti slovenskej meny a výstavu prác študentov z celoslovenskej súťaže Euro mojimi očami.

Národná banka Slovenska sprístupnila rokovacie priestory Bankovej rady NBS, pracovňu a zasadaciu miestnosť guvernéra a pracovisko knižnice. Počas celého dňa mali návštevníci možnosť diskutovať s expertmi posudzujúcimi pravosť bankoviek a ich falzifikáty a prezrieť si expozíciu archívu NBS a Múzea mincí a medailí v Kremnici. V átriu budovy bola pre návštevníkov pripravená

Rokovacie priestory Bankovej rady NBS na 30. poschodí

Návštevníkov zaujal krásny výhľad na Bratislavu

Kancelária guvernéra NBS s eurohviezdou

Prehliadka budovy pokračovala v knižnici NBS

Expozícia odboru bankoviek a mincí NBS a archívu NBS

Návštevníci mali veľký záujem o informačné materiály

V átriu si prišli na svoje najmä deti

Ručná razba žetónu za prítomnosti profesionálov

historická ručná razba žetónov, pred budovou banky prezentácia špeciálnej techniky, ktorá sa používa pri preprave hotovosti, spojená s ukázkou prevozu hotovosti. Unikátnou príležitosťou bola i možnosť pozrieť si vystavenú zlatú tehličku.

V rámci sprievodných podujatí mali občania možnosť stretnúť sa s guvernérom NBS Ivanom Šramkom a viceguvernermi NBS Viliamom Ostrožlíkom a Martinom Bartom na besede na tému Zavedenie eura na Slovensku. Ďalšou zaujímavou akciou bolo slávnostné odovzdávanie cien víťazom súťaže Euro mojimi očami.

Pre návštevníkov bolo pripravené množstvo informačných a propagačných materiálov spojených so zavedením eura a Národnou bankou Slovenska, a tiež malý darček v podobe eurokalkulačky.

Takto vidím euro ja!

Veľký záujem návštevníkov i médií vyvolala beseda s guvernérom a viceguvernermi NBS

Foto: Pavel Kochan

